

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

20e jaargang

nummer 2

Februari 2020

KERKBEHEER

Kerk en belasting

*Jubileumcollecte voor
Steunpunt Kerkbeheer van
SKIN voor migrantenkerken*

*Bureau Buitenland
Kerkbeheer: Duitsland*

van hoogevest architecten

bureau
voor architectuur
en restauratie

bureau voor
consultancy

bureau voor
architectuurhistorie
kariatiden

Links de Zuiderkerk in Enkhuizen met een nieuw ontworpen kerkcentrum. Rechts de Sint-Joriskerk in Amersfoort met nieuw ingebouwd meubel.

meer info op www.vanhoogevest.nl

Foto's Frank Hanswijk

Kerkrentmeesters in Groningen, Drenthe, Friesland en Noord-Holland

SBKG-NN is de vraagbaak
voor kerkeigenaren
in Noord-Nederland

Kerkenbeurs Noord
20-21 maart 2020 Groningen
Vrijkaarten voor donateurs.
Meldt u bij ons aan!

058 -212 3592
info@sbkg-noordnederland.nl
www.sbkg-noordnederland.nl

Wij ondersteunen bij:

- onderhoud / restauratie / verbouw / herbestemming
- gebouwenbeheer / groen en duurzaam
- subsidie- en fondsaanvragen / financiering

MINDER KOSTEN VOOR HET BETALINGSVERKEER?

Stichting Kerkelijk Geldbeheer is dé financiële dienstverlener aan Protestantse kerken en aanverwante instellingen. Bij SKG kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten hebben het betalingsverkeer tot volle tevredenheid bij SKG ondergebracht.

Betalingsverkeer via SKG betekent:

- lage vaste kosten
- aanvullende maatwerk producten
- hoog serviceniveau

Vraag een vrijblijvend gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie skggouda.nl.

KERKBEHEER

INHOUD

Agenda	4
Voorzitterskolom Gluren bij de burens	5
Kalender voor kerkrentmeesters	6
Cursus kerkrentmeester	6
Kerk en belasting In gesprek met Wilbert van Vliet	7
Maandelijks cartoon	11
Vraag van de kerkrentmeester	12
Opinie Werken conform het statuut	14
Veiligheid in de kerkzaal	15
Kerkbalans Uitkomsten peiling	16
De orgelbank	18
In dienst van de kerk Beheerster kerkelijk centrum	19
VKB Partner Adviesburo Kerken De Jong	20
VKB Partner Platform Christen Mediators	21
VKB Vrouw Anke Klaassen	23
Bureau Buitenland Kerkbeheer: Duitsland	24
De kerkrentmeesters en de kerkenraad	28
Actueel	30
Jubileumviering D.V. 21 november 2020	31
Jubileumgeschenk	32
Inspiratie in het Overijsselse Heino	34
Flitsen uit 100 jaar VKB (7)	36
Flitsen uit 100 jaar VKB (8)	38
Onderscheidingen van de VKB	40
PKN Onderscheidingen	43

Voorheen werd 'Kerkbeheer' ongesaald verzonden via postbedrijf Sandd. Sandd is overgenomen door PostNL. PostNL heeft een andere werkwijze in het postsorteercentrum waardoor ongesaald verzenden helaas niet mogelijk is. De folie waarin 'Kerkbeheer' wordt verstuurd is recyclebare folie.

Leuker kunnen ze het niet maken en makkelijker eigenlijk ook niet...

Steeds meer gemeenten krijgen met steeds meer belastingvormen te maken. Natuurlijk, als je mensen in dienst hebt spelen zaken als premies en loonbelasting. Maar ook andere belastingvormen worden actueel, soms door de complexere regelgeving, vaak ook doordat gemeenten zich meer als 'marktpartij' opstellen.

Waar hebben we het dan over? Omzetbelasting, winstbelasting, onroerendezaakbelasting, overdrachtsbelasting, erfbelasting, energiebelasting...

Veel informatie hierover vindt u in de kennisbank van onze website:

www.kerkrentmeester.nl én in dit nummer van Kerkbeheer, dat belastingen als thema heeft. Met onder andere een interview met Wilbert van Vliet, 'onze' belastingexpert.

Lezen dit nummer dus, voor besparingsstips en het voorkomen van onaangename verrassingen!

Bert van Rijssen
Eindredacteur

Colofon

Bestuur VKB

Drs. C. de Raadt, Bodegraven, voorzitter
G. Koffeman, Oudewater, vice-voorzitter
Mr. P. van den Boogaart, secretaris en 2e penningmeester
Drs. H. van der Wal, Heino, 2e secretaris
Drs. H. van der Burg, Westerbroek, penningmeester
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid
Drs. R. Buddenberg, Zoetermeer, lid

Ereleden

D.G. Bijl, drs. G. van Soest en
Mr. P.A. de Lange

Redactie

J.M. Aarnoudse, hoofdredacteur, E. van Rijssen, eindredacteur, W. Hukom, N.J.M. de Jong en N. Breukhoven

Redactieraad

Mr. P. van den Boogaart, voorzitter,
J.C. Riemersma, dr. M. van der Meulen
en M. Nieboer

VKB Bureau

Vrieseweg 82,
3311 NX Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl
Tel. 078 - 639 36 66
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 30,- per abonnement; 6 t/m 10

abonnementen € 28,- per abonnement en 11 en meer abonnementen € 26,- per abonnement. Abonnementsprijs voor niet-leden € 33,- per abonnement. Deze prijzen zijn exclusief 9 pct.

BTW. ISSN 1568-8712. Abonnementen lopen per kalenderjaar. Opzegging kan tot uiterlijk 4 weken vóór de aflooptdatum. Er verschijnen 10 nummers per jaar (juli/ augustus en november/december zijn gecombineerde nummers.

Oplage & druk

5.500 ex. © februari 2020 - Verloop drukkerij

Foto omslag

iStock

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland (VKB) is op 1 januari 2005 opgericht. De Vereniging is de voortzetting van de Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk (VVK) en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer in de Gereformeerde Kerken in Nederland (LVCB).

Leden van de VKB kunnen zijn: gemeenten, welke behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland, te weten Protestantse Gemeenten, Hervormde Gemeenten, Gereformeerde Kerken en Evangelisch-Lutherse Gemeenten, of federaties van deze gemeenten.

Deze leden worden in de VKB uitsluitend vertegenwoordigd door het college van kerkrentmeesters. Het ledenbestand van de VKB omvat ruim 93 % van alle bij de Protestantse Kerk aangesloten plaatselijke gemeenten.

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is een zelfstandige organisatie. Zij werkt wel ten dienste van de Kerk, maar neemt een onafhankelijke positie in ten opzichte van de Protestantse Kerk in Nederland.

Het doel van de VKB is drieërlei:

- belangenbehartiging voor de leden door deelname aan onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden binnen de kerk (voor medewerkers en predikanten), door participatie in organen en organisaties die van belang zijn voor kerkbeheer en door een rol te spelen in de beïnvloeding van ontwikkelingen binnen de kerk, zodat overall waar beleid gemaakt wordt voor of in de kerk het kerkrentmeesterlijk perspectief meespeelt;
- optreden als service instituut door het aanbieden van diensten die aansluiten op de behoeften van de leden;
- optreden als kennisinstituut door middel van deskundigheidsbevordering en het verzamelen, ontsluiten en ter beschikking stellen van informatie die voor colleges van kerkrentmeesters van belang is.

AGENDA

► Regionale ontmoetingsavonden

Op verschillende plaatsen in het land worden regionale ontmoetingsavonden voor kerkrentmeesters georganiseerd, waar kerkrentmeesters met elkaar spreken over kerkbeheer en ideeën kunnen uitwisselen. Op dit moment zijn de volgende data bekend:

- Ruinerwold: 20 februari
- Leek (Groningen): 24 februari
- Ede: 25 februari
- Rijnsburg: 12 maart

Colleges van kerkrentmeesters in de betreffende regio's hebben inmiddels de uitnodigingen ontvangen voor deze regionale ontmoetingen.

► Voorjaarsvergadering Afdeling Gelderland

Datum: 21 maart

Plaats: Apeldoorn

► Missionair evenement 'Blik naar buiten'

Wat zijn de trends in Nederland en wat kunnen we daar als Protestantse kerk mee? Waarom is Kliederkerk zo'n succes? Klopt het dat sommige pioniersplekken echt van levensbelang zijn voor hun bezoekers? Deze en nog veel meer onderwerpen komen aan bod op het landelijk event 'Blik naar buiten' in Utrecht op vrijdag 13 maart 2020. Voor meer informatie zie:

<https://www.protestantsekerk.nl/evenementen/landelijk-missionair-evenement-blik-naar-buiten>

► Studiedag Ecologisch Groenbeheer

Op dinsdag 17 maart 2020 organiseert de Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen voor de tweede maal de Studiedag Ecologisch groenbeheer. Voor meer informatie zie: www.begraafplaats.nl/lob-studiedag-2020.

► Weekend van de Begraafplaats

Op 5, 6 en 7 juni wordt het Weekend van de Begraafplaats gehouden. Het thema dit jaar is: *Begraafplaatsen: vol liefde*. Tijdens het Weekend organiseren begraafplaatsen tal van activiteiten. Begraafplaatsbeheerders en vrijwilligers staan tijdens Open Dagen klaar om bezoekers te vertellen over de mogelijkheden voor begraven of asbestemming. Daarnaast organiseren zij rondleidingen, lezingen, uitvaartmarkten en tentoonstellingen.

Voor meer informatie zie:

www.weekendvandebegraafplaats.nl

► Jubileumviering VKB

Op D.V. zaterdag 21 november 2020 wordt er in de Joriskerk te Amersfoort een centrale viering met een gevarieerd programma gehouden. Zet de datum alvast in uw agenda.

Voor meer informatie zie: <https://kerkrentmeester.nl/media/verwijzingen/kerkrentmeester2017/kennisbank/organisatie/JUBILEUMVIERINGUPDATE2.pdf>

Gluren bij de burens

'Kerkbeheer' van dit jubileumjaar zal ongetwijfeld gevuld zijn met artikelen over zowel de geschiedenis van de VKB als over onze toekomst. Natuurlijk, een eeuwfeest geeft alle reden om in bewondering en verwondering terug te kijken, te beseffen dat we op dit moment werken op de fundamente van generaties voor ons. Maar we kijken ook vooruit naar de toekomst van de Kerk en de organisatie.

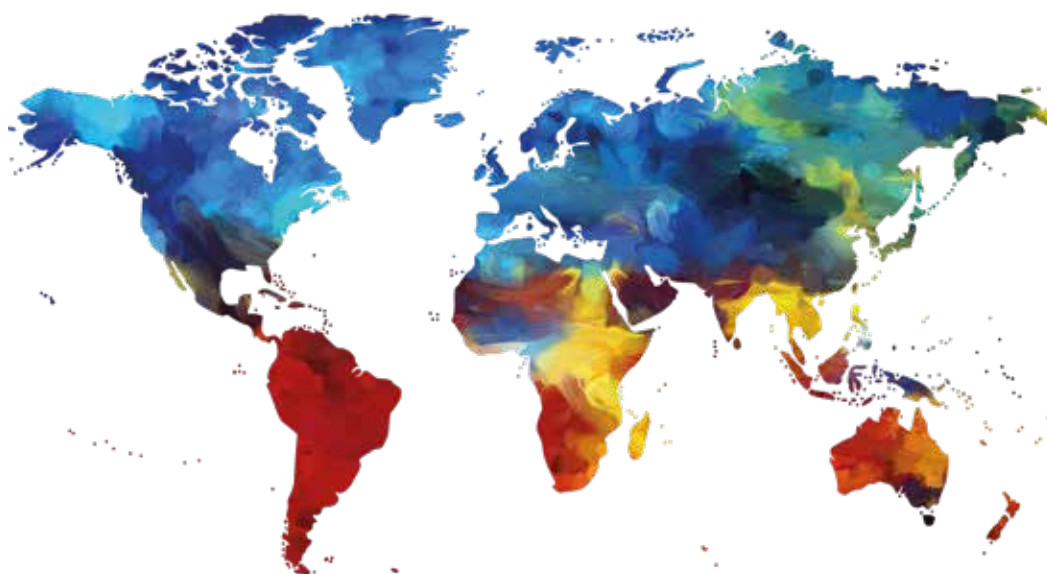
Deze jaargang bevat ons blad een reeks artikelen van over de grens. We verruimen onze blik ook naar het buitenland. De VKB gaat internationaal! Er valt veel te informeren en ook te leren van hoe onze collega's in het buitenland vorm geven aan kerkrentmeesterlijk beheer.

In de periode dat ik werkte bij een landelijke organisatie voor christelijk onderwijs mocht ik ook werkzaam zijn in internationaal verband; met geestverwanten in denominatieve scholen en met staats-onafhankelijke scholen in een veelheid aan Europese landen. Op heel veel plekken heb ik mogen uitleggen hoe ons systeem van bijzonder onderwijs in elkaar zit; privaat gesticht en onderhouden

onderwijs aansluitend bij de keuze van ouders voor het type onderwijs waar ze hun kinderen aan zouden willen toevertrouwen. Maar tegelijk ook 100% gesubsidieerd door diezelfde overheid ten opzichte waarvan die onafhankelijkheid werd gerealiseerd. Resultaat van een pacificatie- en emancipatiebeweging en daarmee een echt Nederlandse oplossing. Een verhaal dat altijd verrassing en verwondering oogstte als je dat aan collega's uit andere Europese landen probeerde uit te leggen.

Ik ben ervan overtuigd dat diezelfde verwondering bij ons als lezers zal blijken als we dit jaar gaan zien hoe kerkrentmeesterlijk beheer in landen als Engeland, Schotland, Zweden en Australië heeft vorm gekregen.

Juist in het jaar waarin we mogen vieren dat de VKB via haar gerenommeerde voorgangers maar liefst een eeuw bestaat, is het goed om ons heen te kijken en vooruit te blikken. Gluren bij de burens helpt daarbij. Niet om zomaar zaken over te nemen, wel om mogelijkheden te ontdekken. Je zou het een paulinische gedachte kunnen noemen.

Kalender voor kerkrentmeesters

Maart:

- Bedanken van de gemeenteleden voor de toegezegde bijdrage voor Kerkbalans in de vorm van een publicatie in het kerkblad en daarbij een overzicht van de eerste meer definitieve resultaten van de actie Kerkbalans.
- Inzenden van de inlichtingenstaat van de actie Kerkbalans aan de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (postbus 176, 3300 AD Dordrecht).
- Rappelleren van gemeenteleden die hun toezegging voor de betreffende termijn, indien die verstreken is, nog niet hebben betaald.
- Activeren van de gemeente voor de Paascollecte
- Bespreking van de cijfers van de voorlopige jaarrekening in het college van kerkrentmeesters.
- Uiterlijk 31 maart 2020 instandhoudingssubsidie aanvragen bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.
- Betaling Maandnota

RECTIFICATIE

Aanvulling bij artikel 'Overheidssubsidies' (Kerkbeheer november/december 2019)

In het vorige nummer van Kerkbeheer schreven we, dat er subsidie beschikbaar is voor rijksmonumenten met een woonfunctie.

VKB-partner Stichting Beheer Kerkelijke Gebouwen Noord-Nederland (SBKG NN) attendeerde ons erop, dat dit niet geldt voor pastorieën. Weliswaar kunnen pastorieën rijksmonumenten zijn met een woonfunctie, maar de belangrijkste voorwaarde wordt niet vervuld. Die voorwaarde is: particulier eigendom. Als de pastorie in eigendom is van de kerkelijke gemeente, kan er dus geen beroep worden gedaan op de Instandhoudingssubsidie woonhuis-rijksmonumenten.

Colleges van kerkrentmeesters zijn niet de enigen die buiten de subsidie-boot vallen: ook andere instellingen en organisaties hebben hier last van. Bij de evaluatie van deze subsidie wordt dit gegeven besproken.

TOINE DAELMANS

LUIDKLOKKEN
&
TORENUURWERKEN

Stipdonk 16, 5715 PC Lierop
☎ Toine Daelmans: 0492 54 55 77
☎ Ralf van Veghel: 06 460 656 21
info@daelmans.com - www.daelmans.com

Cursussen voor kerkrentmeesters

Voor kerkrentmeesters zijn er twee cursussen: de cursus kerkrentmeester en de cursus kerkrentmeester gevorderden.

De cursus kerkrentmeester bestaat uit twee avonden waarbij de beginselen van goed beheer worden doorgenomen onder leiding van een ervaren trainer van de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk.

De cursus 'gevorderden' vindt plaats op één avond, waarbij de deelnemers een casus of vraag vooraf of tijdens de avond kunnen inbrengen. Samen met de trainer gaan deelnemers met elkaar in gesprek om te komen tot mogelijke oplossingen.

De kosten voor de cursus kerkrentmeester bedragen €40,00 en de cursus gevorderden kost €20,00.

Kerkrentmeesters in de omgeving van de cursusplaats worden ruim van te voren per e-mail uitgenodigd, indien hun e-mailadres bekend is bij de VKB. Bij de cursus kerkrentmeester kunnen maximaal 25 mensen deelnemen, bij de cursus voor gevorderde kerkrentmeesters zijn er slechts 12 plaatsen beschikbaar.

Kijk voor de actuele data en cursusplaatsen op de website van de Academie Protestantse Kerk (<https://www.protestantsekerk.nl/training>) of op de website van de VKB (<https://kerkrentmeester.nl/events/>).

Voor meer informatie: bel (078 - 078 639 36 66) of mail (info@kerkrentmeester.nl) met de VKB. Aanmelden voor de cursussen kan uitsluitend via de website van de Academie Protestantse Kerk.

Op dit moment zijn de volgende data bekend:

Cursus kerkrentmeester 2020

- Aalten:	20 februari en 5 maart
- Honselersdijk:	4 maart en 18 maart
- Nijverdal:	16 maart en 30 maart
- Kampen:	25 maart en 8 april
- Bedum:	13 mei en 27 mei
- Scherpenzeel:	14 mei en 28 mei
- Beilen:	26 oktober en 9 november

Cursus kerkrentmeester gevorderden 2020

- Zoetermeer:	10 maart
- Wierden:	20 april
- Kampen:	23 april
- Leek:	20 mei
- Stadskanaal:	2 november
- Utrecht:	12 november

Kerk en belasting

In gesprek met Wilbert van Vliet

Tekst Nico de Jong en Nelline Breukhoven **Beeld** Wilbert van Vliet en Pixabay

Het thema van deze editie van 'Kerkbeheer' is kerk en belasting. Hierover spraken we met Wilbert van Vliet van HVK Stevens op zijn kantoor in Amsterdam. Wilbert is als fiscaal adviseur verbonden aan de VKB.

BTW

Wilbert vertelt over de zaken die hij vaak tegenkomt als adviseur. "Een veel voorkomend onderwerp dat ter sprake komt als het gaat om fiscaliteit en de kerk is de btw. Bij het verhuren van zaalruimte met de daarbij gecombineerde horeca-activiteiten kan de vraag worden gesteld of je btw-plichtig bent. Er is duidelijk verschil tussen alleen het huren van de zaal met een kopje koffie of het aanbieden van maaltijden, zodat de kerk tot een soort restaurant is getransformeerd. Een kopje koffie tegen symbolische vergoeding is ondergeschikt aan de vrijgestelde verhuur. Maar wat houdt dat nu precies in?"

"Vervolgens is het de vraag hoe de systematiek in de praktijk werkt. Naast de horeca-activiteiten heb je weer te maken met vrijgestelde activiteiten, zoals de zaalhuur zelf. Je hebt recht op teruggaaf voor zover de kosten te maken hebben met de belaste btw-activiteiten. Het is vaak goed om dit met betrokkenen eens rustig door te spreken."

"Bij het serveren van uitgebreide lunches is wel weer sprake van een belaste activiteit. Daarbij is de btw op de inkoopkosten van het voedsel, de dranken en de keuken ook weer terug te vragen. Er geldt dat beperkte aanvullende horeca-activiteiten die een buffetachtig karakter hebben, mogen worden meegenomen bij de zaalhuur. Bij bediening is het sowieso anders. Verder is er een grijs gebied waarover geen duidelijke afspraken zijn vastgelegd. Het is belangrijk om daarom ieder geval afzonderlijk te bekijken."

"De btw-regeling geldt per activiteit. Als je als kerk niet btw-plichtig bent en je schaft zonnepanelen aan waarmee je terug gaat leveren, dan geldt de btw-regeling alleen daarvoor. Je kunt dan de btw op de aanschaf ervan terugvragen."

"Regelmatig komt de merkwaardige gedachte bij kerkbeheerders naar boven om voorafgaand aan een grote restauratie ondernemer voor de btw te worden zodat de verschuldigde btw bij de belastingdienst kan worden teruggevraagd. Die vlieger gaat echter niet op. Dan moet je als kerk commercieel worden. Als je bewust het kerkgebouw ook gaat inzetten

voor concerten als (belaste) nevenactiviteit, dan zou je wel een deel van de btw op de bouwactiviteiten kunnen terugvragen."

"Stel je een casus voor waarbij je een exploitatie-stichting opricht die het kerkgebouw gaat restaureren. Deze stichting organiseert normaliter ook alle (commerciële) activiteiten en is dus ook btw-plichtig. Genoemde stichting heeft dan het recht om de betaalde btw op de restauratie in mindering te brengen. Als kerk zul je moeten nadenken of je commercieel actief wilt zijn. De eventuele btw-teruggaaf is daar een uitkomst van, maar kan geen reden zijn om com-

mercieel actief te worden. De meeste kerken zullen voldoende inkomsten kunnen genereren uit niet-commerciële bronnen, zoals de bijdragen van hun kerkleden."

Vennootschapsbelasting

"Vennootschapsbelasting is ook iets waar kerken mee te maken kunnen krijgen. Denk bijvoorbeeld aan de winst op zaalverhuur en horeca. Als er winst wordt gemaakt, moet hierover vennootschapsbelasting worden afgedragen (ongeveer 20 tot 25%). De tarieven gaan trouwens iets omhoog. Deze belastingplicht is van toepassing wanneer je als entiteit, dus als kerk, meer dan €15.000 per jaar winst maakt op commerciële activiteiten. Die grens wordt voor vijf aangesloten jaren gesteld op €75.000. Tijdelijk mag de winst dus wel wat hoger zijn. Dit geldt in beginsel ook voor kerkelijke begraafplaatsen."

"Op het moment dat het duidelijk is dat de opbrengst ten goede komt aan een ANBI (Algemeen Nut beogende Instelling) en dat de winst ook wordt behaald met de hulp van vrijwilligers, kun je een vrijstelling claimen. Die vrijstelling moet je dan wel aanvragen om dit te kunnen toepassen. Een bedrag van €15.000 euro aan winst per jaar is best veel, maar er zijn wel degelijk kerken die boven deze grens uitkomen."

ANBI en horeca-activiteiten

Ook voor de ANBI-regeling is het van groot belang te weten waarom je een bepaalde commerciële activiteit uitvoert. Dat mag namelijk alleen maar gebeuren als je er winst mee behaalt en die winst zo snel mogelijk besteedt voor de kerkelijke activiteiten (bijvoorbeeld om de begroting sluitend te maken). Als je verlies maakt met die activiteit, moet je ermee stoppen."

"Dat is ook mijn kanttekening met betrekking tot het nieuwe model van de jaarrekening dat door het CCBB (Classicaal College voor de Behandelingen van Beheerszaken) is opgesteld. Daarin wordt niet duidelijk inzichtelijk gemaakt wat de winst is van het commerciële gebruik van de gebouwen. Als het gaat om een gebouw dat zowel commercieel als kerkelijk gebruikt wordt, ligt het wat ingewikkelder, dan is het ook lastiger te meten. Maar ook dan moet je kun-

nen aantonen dat de behaalde winst gebruikt wordt voor de algemeen nuttige (kerkelijke) activiteiten van de gemeente."

"Dus voor onroerend goed dat in het geheel niet kerkelijk gebruikt wordt, is het aan te bevelen om dit apart als commerciële activiteiten te verantwoorden, zodat je makkelijk kunt zien of er winst gemaakt is. Die behaalde winst kan ingezet worden om de kerkelijke activiteiten te kunnen uitvoeren. Als je voor de vrijstelling in aanmerking wilt komen, moet je ondermeer kunnen aantonen dat de winst die je gemaakt hebt ten goede komt van de algemeen nuttige activiteiten. En dat kan dan weer blijken uit het feit dat de exploitatierekening nihil is."

Medewerkers en vrijwilligers

"Wat we ook vaak tegenkomen zijn kerken met commerciële activiteiten met daarbij een kosten in loondienst. Die kosten moet ervoor zorgen dat het gebouw netjes blijft, maar hij/zij is ook aanwezig bij de commerciële activiteiten. Belangrijke vragen zijn dan: 'Waar is zijn/haar salaris dan aan toe te rekenen? Waarvoor hebben we deze kosten? Of gaan we met vrijwilligers werken? Ontvangen zij een vergoeding en hoe hoog is die?' Als je vennootschapsbelastingplichtig bent, kun je wel een fictieve aftrekpost noteren voor de vergoeding vrijwilligers, tegen het minimumloon. Dat geldt ook voor vrijwilligers die op een kerkelijke begraafplaats werken. Dit vergt wel een aantal administratieve handelingen."

Begraafplaatsen en vennootschapsbelasting

"Gemeenten met een kerkelijke begraafplaats moeten de boekhouding van de begraafplaats afzonderlijk bijhouden, zodat inzichtelijk is of er winst wordt gemaakt. Je mag wel reserveringen maken om de winst te drukken, maar die zijn in beginsel niet aftrekbaar. Tenzij je gebruik

maakt van de zogenoemde bestedingsreserve, maar dat is een heel specifieke regeling."

"Het algemene advies is om ervoor te zorgen dat je alles netjes geregeld hebt. Er zijn ongetwijfeld mogelijkheden om te beargumenteren dat je recht hebt op een vrijstelling als ANBI. Maar regel het dan wel goed en verdiep je er van tevoren in. Kerkelijke eigenaren van een begraafplaats moeten de winst uit eventuele commerciële activiteiten optellen bij de winst van de begraafplaats en zullen daarmee sneller boven de grens van €15.000 uitkomen."

UBO-regeling

"Een actueel onderwerp dat niet strikt fiscaal is maar wel de kerken aangaat, is de UBO-regeling (UBO staat voor *Ultimate Beneficial Owner*). De Tweede Kamer heeft in december 2019 besloten dat ook de kerken in Nederland de namen en gegevens van hun eigenaren moeten opnemen in het UBO-register. Eind januari wordt het voorstel in de Eerste Kamer behandeld."

"Kerken hadden tot voor kort hierop een uitzonderingspositie. Het is geen fiscale regeling, maar wel een hulpmiddel voor de Belastingdienst. In de Tweede Kamer is aan de orde gesteld dat de UBO van een ANBI (dus ook een kerk) niet de echte belanghebbende is, maar een pseudo-belanghebbende. Dat moeten alle bestuurders worden. Veel kerken zullen er nu geen bezwaar tegen hebben dat de namen van bestuurders ergens zijn vastgelegd, maar misschien in de toekomst wel. In veel gevallen staan de namen van deze personen ook op de website van de gemeente, al is dat niet verplicht. Om welke specifieke personen het gaat, is nog niet duidelijk. Het zou namelijk ook het moderamen van het landelijke kerkverband kunnen zijn, of de synode als bestuurlijk orgaan. Het wordt formeel het hoogst leidinggevende orgaan. Ik zou zeggen dat de synode dat is. Het moderamen is alleen maar het uitvoerende orgaan, het gezicht. Misschien kunnen we wat leren van de wijze waarop dit bijvoorbeeld in Duitsland georganiseerd is."

"In de Tweede Kamer werd verder gesuggereerd dat het juist de be-

stuurders van de plaatselijke kerken zouden moeten zijn. Maar wie zijn dat? De algemene kerkenraad, de wijkkerkenraad, kerkrentmeesters, diakenen, of de tekenbevoegden van de kerkrentmeesters?”

“Je hebt twee jaar de tijd om je in te schrijven. Over twee jaar staat dus alles geregistreerd. En dan komen er de wisselingen binnen de colleges. Die moeten dan binnen twee weken doorgegeven worden. Wordt dit verzuimd, dan krijg je daar een boete voor(!). Dit alles in het kader van terrorismebestrijding. De situatie van een eigenaar bij een ANBI bestaat feitelijk niet. In de wetgeving wordt de term ‘pseudo-eigenaar’ gebruikt, maar daardoor lijkt het alsof de eigenaar iets te verbergen heeft. Als het goed is wordt in het register wel duidelijk gemaakt dat kerken en andere ANBI’s geen eigenaren hebben, alleen maar bestuurders. Wellicht dat er in de Eerste Kamer hier nog extra kanttekeningen bij worden gemaakt.”

Giftenaftrek

“Los van het ANBI-verhaal zijn er soms onduidelijkheden met betrekking tot de giftenaftrek. Er wordt weleens gevraagd of de periodieke gift bij verhuizing kan worden meegenomen naar de nieuwe kerkelijke gemeente. Dat is echter niet mogelijk. Gedurende vijf jaar moet de gift worden overgemaakt om van de vrijstelling gebruik te kunnen maken. Het is wel mogelijk om binnen de gemeente een bepaalde bestemming aan te geven, maar de begunstigde moet gelijk blijven. Kerken zijn zelfstandige ANBI’s en daarom niet uitwisselbaar. Dit zijn gewoon de regels, en daar heb je je zeker ook als kerk aan te houden. Er is al kritiek vanuit het ministerie en de politiek op die hele ANBI-regeling voor kerken. Daarom moeten we als kerken de regels naleven. De giftenaftrek is een faciliteit, daar moet je geen misbruik van willen maken. In die zin hebben we een soort ‘zendingsfunctie’ binnen de kerk.”

Vrijwilligersvergoeding

“Wanneer je binnen de kerk de mogelijkheid creëert om de vrijwilligers hun vergoeding weer als gift terug te laten geven, moet je hiervoor wel een regeling opzetten. Er zal een be-

Over Wilbert van Vliet

Wilbert van Vliet is afgestudeerd als fiscaal econoom. Hij heeft eerder gewerkt als belastingadviseur bij PWC en is sinds 8 jaar bij zijn huidige werkgever, HVK Stevens, werkzaam.

Hij heeft zich in de loop van de tijd steeds meer gespecialiseerd in alles wat te maken heeft met stichtingen, verenigingen en kerken met een ANBI-status op fiscaal gebied. Hij weet alles van ANBI-regelingen, hij brengt adviezen hierover uit en voert regelmatig overleg met de Belastingdienst. Soms wordt geprocedeerd over de intrekking van de ANBI-status. Andere zaken die bij de genoemde doelgroepen aan de orde komen zijn onder andere btw, vennootschapsbelasting, loonbelasting en de giftenaftrek.

Als fiscaal adviseur geniet Wilbert ruime bekendheid in kerkelijk Nederland, met name als het om fiscaliteiten en ANBI gaat. Regelmatig verschijnen artikelen van hem in de media over genoemde onderwerpen. Via de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs wordt Wilbert geregeld betrokken in overleg over wetgeving over de ANBI-regeling.

Wilbert is sinds 2006 lid van de Hervormde gemeente te Woerden. Hij was daar gedurende 9 jaar ouderling-kerkrentmeester. Als fiscaal adviseur van de VKB is Wilbert in de jaren 2000 zijn vader opgevolgd.

leid moeten zijn op het gebied van vrijwilligersvergoedingen dat betrekking heeft op alle vrijwilligers. Pas dan kun je besluiten om de mogelijkheid open te stellen voor het afzien van de vergoeding en deze om te zetten in een gift. Daarbij is ook de voorwaarde dat je als ANBI aan je verplichting kunt voldoen ingeval de vrijwilligers hun vergoeding alsnog wensen te innen. Je kunt met de vrijwilligersvergoeding verder niet te veel schuiven met de maximum bedragen over de maanden heen. Als iemand altijd elke maand declareert en het bedrag per maand/jaar onder de gestelde maximumgrens blijft, is er niets aan de hand.”

ANBI verplichtingen

“Voor kerken geldt dat het belangrijk is om zich te houden aan de algemene ANBI-eisen. Denk bijvoorbeeld aan het tijdig *updaten* van de verplichte gegevens op de website. Hierop wordt streng gecontroleerd. Dit geldt overigens ook voor kerkelijke stichtingen die een ANBI-status hebben.”

Slotopmerkingen

“Er zijn veel zaken mogelijk, maar leg alles wel goed vast. Check periodiek (circa twee keer per jaar) of je voldoet aan de ANBI-vereisten. Een mooi moment is bijvoorbeeld in januari en in juli, als de begroting gereed is en de jaarrekening vastgesteld. Wijs je donateurs en begunstigers op een vriendelijke

manier op de mogelijkheden van de giftenaftrek. Mogelijk heb je als kerk met andere fiscaliteiten te maken. Denk aan het werknemerschap voor loonbelasting of commerciële activiteiten (horeca en begraafplaats) voor de btw en vennootschapsbelasting. Bij twijfel hierover, is het verstandig om nader advies in te winnen.”

Checklist fiscaliteit kerkelijke gemeenten (samenvatting)

- ▶ Een ANBI-instelling moet voldoen aan de ANBI-voorwaarden. Enkele daarvan zijn: het hebben van een *up-to-date* beleidsplan en tijdige publicatie van (verkort) beleidsplan, jaarverslag, jaarcijfers en begroting.
- ▶ Als een kerkelijke gemeente personeel in dienst heeft is zij daarvoor loonbelasting en premies verschuldigd. Dit kan betrekking hebben op kerkelijk werkers, kosters en organisten. Vrijwilligers kunnen tot €1.700 per jaar, en €170 per maand belastingvrij betaald krijgen. Voor hogere bedragen kan eventueel gebruik worden gemaakt van het IB47-formulier (ingeval geen sprake is van een formele of informele dienstbetrekking). Als genoemde bedragen worden overschreden en er sprake is van een (in)formele dienstbetrekking, dan zijn loonheffingen verschuldigd. Uurbedragen tot maximaal €5 per uur (22 jaar of ouder) als vrijwilligersvergoeding zijn toegestaan, mits onder de genoemde grenzen per maand/jaar.
- ▶ Kerkgebouwen zijn in principe vrijgesteld van onroerendezaakbelasting (OZB). Dit betreft gebouwen die voor meer dan 70% gebruikt worden voor de openbare eredienst. De meeste kerkgebouwen vallen onder deze regeling. Over ander vastgoed (wijkgebouwen, pastorieën, pachtgrond etcetera) is de gemeente wel OZB verschuldigd. Uitkijken bij multifunctionele kerkgebouwen: als de burgerlijke gemeente vermoedt dat meer dan 30% van de tijd het gebouw voor andere activiteiten dan voor de openbare eredienst wordt gebruikt dan kan een OZB-aanslag worden opgelegd.
- ▶ Gemeenten zijn in principe vrijgesteld van omzetbelasting (btw). Dat geldt voor alle inkomsten uit giften, vermogen, en voor zaalverhuur. Beperkte horeca-omzet zoals kopjes koffie over de balie, gerelateerd aan zaalhuur valt onder zaalhuur en is ook vrijgesteld van btw. Als de horeca-omzet groter wordt (bijvoorbeeld meer dan €10.000) of bij echte horeca-activiteiten (uitgebreidere lunches, bediening à la carte etcetera) is er een risico dat de fiscus btw gaat (na-)heffen, de veilige optie is dan om 9% btw (en 21% over alcoholhoudende dranken) te gaan heffen. Alleen de btw over aan deze activiteiten gerelateerde kosten (inkoopkosten bijvoorbeeld) kan worden teruggevraagd. Alle gemeenten die zonnepanelen hebben geïnstalleerd kunnen onder voorwaarden de aanschaf-btw op de panelen terugvragen. Voor kleinere omzetten (tot en met €20.000 totaalomzet per jaar voor de gemeente als geheel) kan de kleine ondernemersregeling gelden, mits de gemeente zich daarvoor aanmeldt.

- ▶ Gemeenten zijn in principe vrijgesteld van vennootschapsbelasting (winstbelasting). Maar als de winst, anders dan uit giften en rendement op vermogen, bijvoorbeeld uit zaalverhuur, gemiddeld over vijf jaar meer dan €15.000 per jaar bedraagt, is een gemeente winstbelasting (20 of 25%) verschuldigd. Het gaat hierbij om alle commerciële winsten gezamenlijk. Tenzij de winst vooral door inzet van vrijwilligers wordt behaald, dan kan weer vrijstelling bij de fiscus worden gevraagd. Voor ANBI's kunnen ook andere vrijstellingen gelden.
- ▶ In sommige gevallen krijgen gemeenten te maken met overdrachtsbelasting. Tot nu toe zijn ons geen gevallen bekend waarbij fusiegemeenten over hun vastgoed overdrachtsbelasting hebben moeten betalen, ook niet over commercieel vastgoed. Maar het is verstandig uit te zoeken wat de gevolgen zijn als vastgoed bijvoorbeeld in een aparte stichting wordt ondergebracht.
- ▶ Gemeenten met een ANBI-status zijn in alle gevallen vrijgesteld van erfbelasting.
- ▶ Gemeenten betalen energiebelasting. Zij hebben onder voorwaarden de mogelijkheid 50% daarvan terug te vragen; niet alle gemeenten zijn van deze mogelijkheid op de hoogte.

MAANDELIJKE CARTOON

KERKGEBOUWEN DIE VOOR MEER DAN 70% VOOR DE EREDIENST WORDEN GEBRUIKT ZIJN VRIJGESTELD VAN OZB

Kan een gemeente btw terugvragen op onderhouds- of restauratiewerkzaamheden?

Tekst Bert van Rijssen **Beeld** Pixabay en Beeldbank RCE¹

Btw is een terugkerend thema bij vragen van kerkrentmeesters. Steeds meer kerkelijke gemeenten krijgen ermee te maken. Deze keer gaan we het niet hebben over de ethiek, redelijkheid en legitimiteit van btw-heffing, en al helemaal niet over wat nu een correct percentage is (dertig jaar geleden was het lage tarief nog 4% en het hoge tarief 16%). Wel gaan we iets zeggen over de logica achter de btw-heffing.

In een productieketen wordt aan producten of diensten waarde toegevoegd tijdens het productieproces, neem bijvoorbeeld enkele korrels graan die honderdvoudig vrucht dragen en waarvan een brood wordt gemaakt. Over die toegevoegde waarde wordt belasting geheven: de btw. Die belasting mag maar één keer worden opgelegd, en dat gebeurt meestal bij de eindverbruiker. Dat is op zich redelijk: als je een bedrijf hebt en alles wat je aanschaft draagt bij aan het einddoel (met producten en diensten omzet en winst maken) betaalt alleen de eindverbruiker de btw; de boer die bijvoorbeeld een tractor aanschaft om graan te kunnen verbouwen mag de over de tractor betaalde btw terugvragen. De door de boer gemaakte kosten vind je namelijk terug in de uiteindelijke kostprijs van het brood in de winkel, en als daar door de boer betaalde btw in zou zitten zou over het brood in de winkel meerdere malen btw zijn geheven.

De eindverbruiker is vaak de consument (natuurlijke persoon), maar ook organisaties (rechtspersonen) zoals kerken kunnen eindverbruiker zijn. Kerken zijn als ANBI-organisaties in principe vrijgesteld van het betalen van btw over hun 'omzet', dat zijn grotendeels bijdragen van gemeenteleden als gevolg van fondsenwerving door de gemeente.

Naast collecten en giften kennen gemeenten ook andere vormen van fondsenwerving, bijvoorbeeld horeca-omzet van een wijkgebouw, oliebollenverkoop of een door de kerk georganiseerde fancy-fair. Ook deze vormen van fondsenwerving waren tot 2011 in principe vrijgesteld van btw maar daar was wel een grens aan gesteld, van €68.067. Ook daar zat een redelijk argument achter: als kerkelijke

gemeenten zich 'te' commercieel opstellen is dat valse concurrentie ten opzichte van commerciële bedrijven die wel btw-plichtig zijn. Na 2011 is de situatie minder duidelijk geworden. Door veranderde (Europese) regelgeving dient een kerkelijke gemeente in principe (feitelijk is de regelgeving hierin behoorlijk vaag) btw te heffen over alle horeca-omzet, en over verkoopactiviteiten met een permanent karakter (jaarlijks een boekenmarkt organiseren mag, maar over een permanente boekverkoop is een gemeente wel degelijk btw-plichtig).

Btw heffen is wel een heel gedoe, je moet je als individuele gemeente inschrijven bij de Kamer van Koophandel, een btw-nummer aanvragen, een administratie opzetten, etcetera. Als de omzet niet erg groot is en/of aantoonbaar gerelateerd aan de zaalhuur (dus koffie met iets erbij bijvoorbeeld) dan zal dit hoogstwaarschijnlijk onder de post 'inkomsten zaalhuur' vallen (die is nog altijd vrijgesteld van btw), maar als de omzet groter wordt

Onderhoud aan de toren
van de Hervormde kerk te
Westmaas

(bijvoorbeeld €40.000) en duidelijk ook niet-zaalhuur gerelateerde elementen als broodjes, maaltijden etcetera betreft, is toch de 'veilige' optie om 9% btw (en 21% op alcoholhoudende dranken) te heffen en af te dragen. De btw die over de ingekochte producten ten behoeve van catering is betaald kan dan worden teruggevorderd.

Mag een gemeente die btw heft op catering alle betaalde btw (dus ook op energie, onderhoud, restauratie etcetera) terugvragen? Nee, want deze kosten worden grotendeels gedekt uit de inkomsten van de gemeente waarover geen btw is geheven en afgedragen. Ook hier zal trouwens een grijs gebied zijn. Als in een wijkgebouw uitsluitend activiteiten worden georganiseerd waarover btw wordt geheven en afgedragen dan kan in overleg met de fiscus ook alle btw die betaald wordt over de exploitatie van het gebouw worden teruggevraagd. Maar

dan is onderbrengen daarvan in een stichting misschien handiger. Eveneens zal een stichting die een kerkgebouw beheert en over alle verhuur (ook aan de plaatselijke gemeente) btw heft en afdraagt, de btw op restauratie en onderhoud wel terug kunnen vragen.

Eén uitzondering op bovenstaande: btw betaald over zonnepanelen kan door alle kerkelijke gemeenten onder voorwaarden worden teruggevraagd, omdat ze hierin dezelfde behandeling als particulieren krijgen, zie <https://kerkrentmeester.nl/kennisbank/duurzaamheid>.

¹ *Sergé Technau, Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, objectnummer 529.107.*

Werken conform het statuut

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** PR

Nederland heeft een dubbele verhouding met regelgeving. Aan de ene kant wordt er nogal meewarig over gedaan ('letterknechterij') en is er sprake van een licht anarchistische houding ('waar bemoei je je mee'), aan de andere kant zoeken we in ons bepolderde dichtbevolkte land het naar aanleiding van elke kwestie of kwestietje weer in het vastleggen van nieuwe afspraken.

Een kerkgenootschap is binnen het Nederlandse rechtstelsel een organisatie naar eigen soort. Het is geen bedrijf, geen vereniging, geen stichting, maar een kerkgenootschap. Dat mag bestuurd worden 'volgens het eigen statuut'. De Protestantse Kerk in Nederland is tezamen één kerkgenootschap met onderscheiden plaatselijke gemeenten en diaconieën. Het 'statuut' is de kerkorde, en de regelingen die daarop zijn gebaseerd.

Sinds de fusie tot Protestantse Kerk in Nederland in 2004 is de kerkorde verschillende keren aangepast, maar naar aanleiding van Kerk 2025 is er vanaf 2018 fors wat veranderd. Dat heeft geleid tot een nieuwe uitgave van de kerkorde. Maar ook is er een nieuwe toelichting op de kerkorde verschenen. Niet meer onder redactie van ds. P. van den Heuvel, maar onder redactie van ds. Bos en prof. Koffeman. De

toelichting geeft een goed inzicht in de veranderingen en is op vele manieren bij de tijd gebracht.

Nu lijkt de kerkorde al gauw droge kost. Op het grondvlak van de kerk wordt nogal gauw – zo is mijn ervaring – de 'meewarige kaart' getrokken. Zo van: 'Wat moeten we met al die regels?' 'We zijn toch niet van het

Handboek Soldaat', 'we lossen het wel op onze eigen manier op.' Ik begrijp dat wel. Er is altijd een gezonde spanning tussen bedachte idealen neergelegd in regels en de weerbarstige praktijk.

Toch wil ik een lans breken voor het denken vanuit ons statuut. Het gaat me niet om letterknechterij. Het gaat me om de *mindset* vanwaaruit we in de kerk bestuur vorm geven. In de maatschappij liggen kwesties van wat dan '*governance*' genoemd wordt terecht onder een vergrootglas. De kerk heeft een unieke positie, die lang niet (meer) door andere maatschappelijke partijen verstaan wordt. Als verantwoordelijke bestuurders (kerkenraden, colleges) dien je dan op zijn minst redelijk op de hoogte te zijn hoe het in je eigen organisatie rechtsgeldig is geregeld.

Een protestantse kerk wordt voor een groot gedeelte gedragen door het werk van gemeenteleden en vrijwilligers, naast de inzet van de predikanten en andere betaalde medewerkers. Dat wil echter niet zeggen dat we ons in de kerk 'amateurisme' kunnen veroorloven. Ik ben een grote voorstander van die 'vrijwilligerskerk' (al ben ik niet zo'n groot voorstander van het woord 'vrijwilliger' voor actieve kerkleden). Maar dat ontslaat ons niet van de plicht om ons beste beentje voor te zetten in helder bestuur en in het serieus nemen van de manier waarop we zelf in de kerk de verhoudingen hebben georganiseerd. Op papier is in onze kerk erg veel heel goed geregeld en dat wordt ook steeds actief bijgewerkt. Zaak is wel het ook zo goed mogelijk in praktijk te brengen, zowel in grotere als in kleinere gemeenten. Om niet ergens een keer qua aansprakelijkheid tegen de lamp te lopen.

Stelling van de maand

Heeft u een mening, wilt u erop reageren?

Laat het ons weten via: info@kerkrentmeester.nl

De stelling:

Elk kerkbestuur dient iemand (als lid of als adviseur) in zijn midden te hebben die goed op de hoogte is van de manier waarop de regelgeving in de kerk is georganiseerd.

Veiligheid in de kerkzaal

Regelgeving met betrekking tot het plaatsen van stoelen en stoelkoppelingen in onder andere kerkzalen

Tekst & Beeld Nico de Jong

Een aantal jaren geleden waren onder andere de eigenaren van kerken verplicht om een zogenaamde gebruiksvergunning aan te vragen. Inmiddels is deze regelgeving niet meer van toepassing. Met de komst van het Bouwbesluit 2012 zijn er landelijk uniforme regels waaraan gebouweneigenaren geacht worden te voldoen. Genoemde regels hebben als doel dat mensen in geval van een calamiteit voldoende snel en veilig de ruimte kunnen verlaten.

Bouwbesluit 2012

Zo staat er in artikel 7.13 van het Bouwbesluit in het eerste lid een hoofdregel die aangeeft hoeveel ruimte er tenminste per persoon (al dan niet met zitplaats) beschikbaar moet zijn en waaraan de inrichting van de betreffende ruimte moet voldoen:

- 0,25 m² voor elke persoon waarvoor geen zitplaats aanwezig is;
- 0,3 m² voor elke persoon waarvoor wel een zitplaats aanwezig is die niet kan verschuiven of omvallen als gevolg van gedrang;
- 0,5 m² voor elke persoon waarvoor wel een zitplaats aanwezig is zonder dat maatregelen zijn of worden getroffen om verschuiven of omvallen als gevolg van gedrang te voorkomen.

De beschikbare vloeroppervlakte is de vloeroppervlakte van een ruimte na aftrek van de oppervlakte van inrichtingselementen en inventaris die de bewegingsvrijheid van personen en daarmee de vluchtsnelheid kunnen hinderen. Bij de berekening van de voor elke persoon beschikbare vloerop-

pervlakte wordt dus uitgegaan van de vloeroppervlakte na aftrek van de oppervlakte van eventueel aanwezige inrichtingselementen (zoals podiumelementen; zie ook de toelichting op artikel 7.5) en de inventaris (zoals de hiervoor genoemde zitplaatsen). Er is overigens niet gekozen voor het begrip 'vrije vloeroppervlakte' zoals gedefinieerd in NEN 2580 omdat daarmee voorbij zou worden gegaan aan de aanwezigheid van losse inrichtingselementen zoals inventaris. Een rekenhulp waarmee de opvang- en doorstroomcapaciteit in gebouwen kan worden berekend is beschikbaar op de website: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bouwregelgeving/brandveilig-gebruik-gebouwen>

Stoelen

Het Bouwbesluit bevat daarnaast ook voorschriften voor de plaatsing van rijen stoelen. Zo geldt voor ruimten met meer dan 100 zitplaatsen dat (indien ze zijn opgesteld in 5 of meer rijen) de zitplaatsen zodanig gekoppeld of aan de vloer moeten bevestigd zijn, dat zij ten gevolge van gedrang niet kunnen verschuiven of omvallen. Wanneer er gebruik wordt gemaakt van stoelkoppelingen, dan moeten deze voldoen aan de norm NEN-EN 14703. Deze wettelijke verplichting geldt vanaf 1 januari 2015. Het koppelen van stoelen is mogelijk op verschillende manieren; door een pen-gat verbinding, met een haak of in een stok. Alle koppelingen moeten voldoen aan de genoemde NEN-norm. Bij de aanschaf van nieuwe stoelen moet de leverancier een verklaring overleggen dat de stoelen aan de betreffende NEN-norm voldoen.

In editie februari 2019 van 'Kerkbeheer' gingen we in op de vraag van een kerkrentmeester ten aanzien van de toepassing van de regels met betrekking tot stoelkoppelingen.

Uitkomsten peiling Actie Kerkbalans 2020: doe er uw voordeel mee

Tekst & Beeld Bert van Rijssen

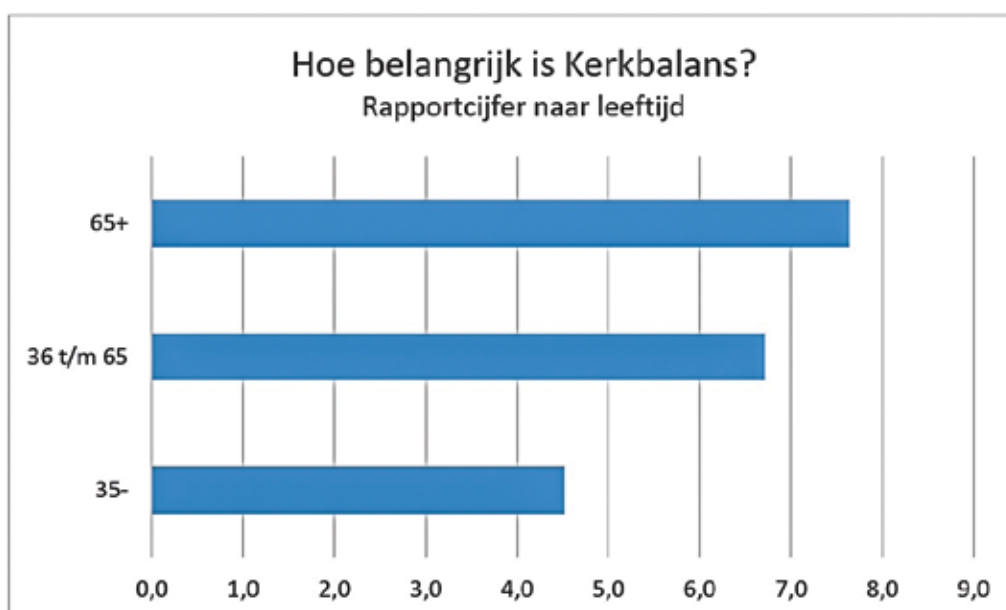
Op vrijdag 17 januari 2020 organiseerde de Interkerkelijke commissie Geldwerving een persbijeenkomst ter gelegenheid van de start van de Actie Kerkbalans 2020. Tijdens deze bijeenkomst werden de resultaten van een grootschalig onderzoek onder kerkleden, uitgevoerd door de VKB, gepresenteerd. Dr. Theo Schepens, godsdienstsocioloog, reflecteerde hierop.

Theo Schepens keek als wetenschapper kritisch naar de onderzoeksopzet en wees op de sterke oververtegenwoordiging van hoger opgeleiden onder de respondenten en het feit dat met name oudere, actief betrokken kerkleden hebben gereageerd. Dat was overigens door de onderzoeker ook verantwoord in het onderzoeksrapport (te downloaden met de link https://kerkbalans.nl/media/wysiwyg/Rapportage_Peiling_KB_2020.pdf).

Het rapport vermeldt trouwens ook dat er bij de beantwoording van de hoofdvragen van het onderzoek (wat vind je belangrijk, en in hoeverre is dat van toepassing op jouw kerk) geen noemenswaardige verschillen tussen de diverse opleidingsniveaus zijn geconstateerd, dat herweging dus niet nodig is en de onderzoeksresultaten wel degelijk representatief zijn.

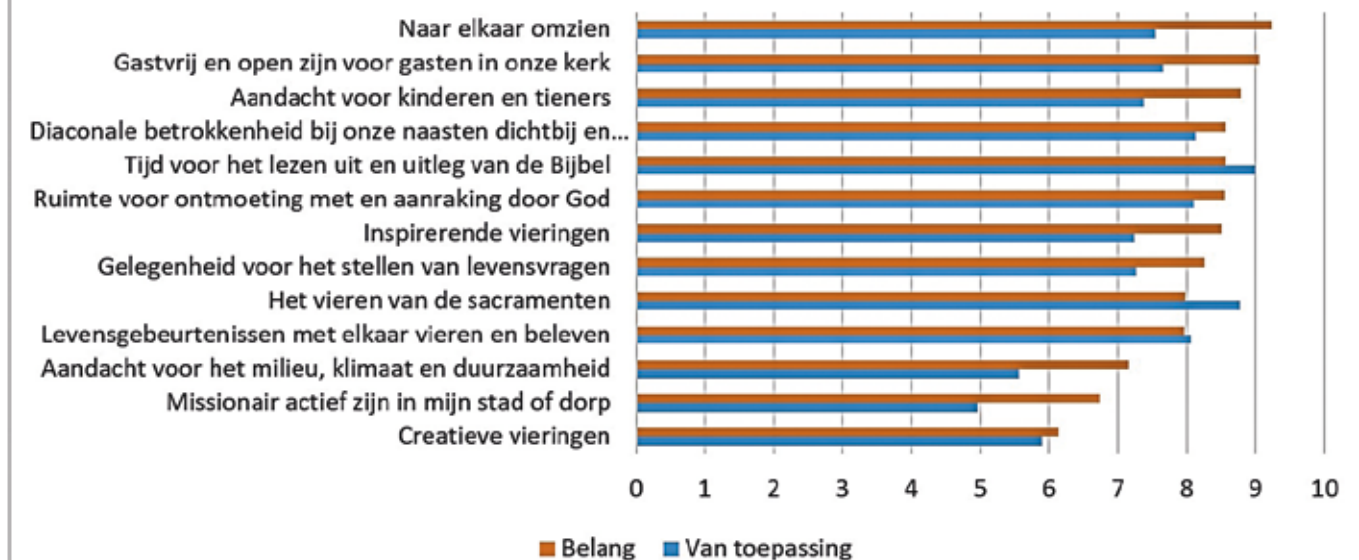
Welke resultaten zijn van belang in het kader van de Actie Kerkbalans? Allereerst natuurlijk hoe belangrijk mensen de actie vinden. Het algemene rapportcijfer van een 7 zegt niet zoveel, want waarmee moet je het vergelijken (cijfers van voorgaande jaren bestaan niet). Wel belangrijk is het gegeven dat er belangrijke verschillen per leeftijdsgroep zijn (zie grafiek 1).

Ze zeggen wel eens dat onderzoek 'het gekwantificeerd intrappen van open deuren' is, en inderdaad was al wel bekend dat jongeren minder belangstelling hebben voor Kerkbalans, maar nu zie je hoeveel dat scheelt. Niet voor niets hamert de Interkerkelijke Commissie Geldwerving al jaren op het belang om Kerkbalans van een 'administratief proces' ('contributieheffing') om te vormen naar een echte fondsenwervingsactiviteit waarbij je de leden

Grafiek 1

Rapportcijfers protestantse respondenten

Grafiek 2

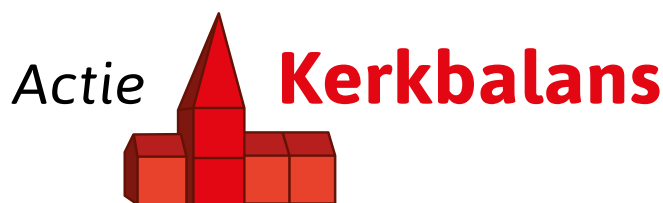
duidelijk moet maken waarom de plaatselijke kerk ertoe doet, want bijdragen is voor de nieuwe kerkleden geen routine meer.

Daarnaast is voor het kerkelijk kader relevant wat de leden belangrijk vinden, en in hoeverre de kerk daaraan tegemoet komt ('belang' versus 'van toepassing'). Eigenlijk mag je de uitkomsten van deze twee vragengroepen niet rechtstreeks met elkaar vergelijken vanwege de verschillende antwoordcategorieën (een vierpuntsschaal waarbij belang wordt gemeten vanaf 'heel belangrijk' tot 'niet belangrijk' en toepasselijkheid vanaf 'helemaal van toepassing' tot 'niet van toepassing'), maar de onderlinge verhouding van de afwijkingen geeft toch te denken (zie grafiek 2).

In het algemeen blijft de toepasbaarheid op de kerkelijke gemeente achter op het belang dat mensen aan bepaalde waarden hechten. Voldoen gemeenten onvoldoende aan de verwachtingen van de leden? Er lijkt huiswerk te doen, niet alleen voor het kerkelijke kader, maar door alle ge-

meenteleden, want dit gegeven kan een verklaring zijn voor afnemende relevantie van c.q. betrokkenheid op de plaatselijke gemeenten. De grafiek hierboven laat ook zien waar de prioriteiten liggen. Het verschil tussen belang en toepasselijkheid is best groot bij de dingen die mensen het belangrijkste vinden: naar elkaar omzien, gastvrij zijn en aandacht voor kinderen en tieners. En ook bij dingen die ze minder belangrijk vinden: milieu/klimaat/duurzaamheid, en missionaire aanwezigheid in stad of dorp.

Ik citeer Theo Schepens: "Zo laat dit onderzoek zien waarom mensen bij hun kerk betrokken zijn: dan gaat het om de inhoud: de Bijbel, de christelijke boodschap, de weg naar God aan de ene kant en aan de andere kant de behoefte aan verbondenheid, gemeenschap waar kerken aan kunnen bijdragen. En het laat zien waar wegen liggen tot verbetering/versterking: nóg meer aandacht voor het omgaan met elkaar, de onderlinge verbondenheid, maar ook een groter missionair elan en [...]: kinderen en jongeren. Hier liggen kansen, grijp ze aan."

Kerk-tv demonstratie

Komt u ook naar een van onze bijeenkomsten? Schrijft u zich snel in. U kunt zich direct aanmelden:
www.schaapsound.nl/kerktv-tour

We komen nog naar:

Hommerts (25-2-20) Rotterdam (9-3-20)
Beesd (3-3-20) Regio Haarlem (12-3-20)

schaapsound

Zwolle | Ridderkerk | Roermond

KERKGELUIDSINSTALLATIES | PRESENTATIE/KERKT
AKOESTIEK | NETWERK/WIFI | VERLICHTING | DOMOTICA
www.schaapsound.nl

De orgelbank

DE ORGELBANK

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke kerken en gemeenten de mogelijkheid hun pijp-orgel te koop aan te bieden.

Momenteel zijn er in totaal 7 orgels ingeschreven, waaronder het Verschuerenorgel (2 klavieren, 20 stemmen) uit Maasdijk. Alle aangeboden orgels kunt u raadplegen op onze website kerkmarkt.nl in de rubriek orgelbank.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met het Bureau VKB.

Tel. (078) 639 36 66

E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl

Beheerster kerkelijk centrum - Ineke Baas-Geleijn

Tekst Nico de Jong **Beeld** Ineke Baas-Geleijn

Bergambacht is een vriendelijk dorp in Zuid-Holland gelegen aan de noordzijde van de rivier de Lek. Voor je het dorp binnenrijdt, zie je al vanaf een afstand de monumentale toren van de Hervormde kerk prominent boven de bebouwing uitsteken. Bergambacht heeft een bloeiende kerkelijke gemeente waar iedere zondagmorgen twee (!) kerkdiensten worden gehouden en daarnaast is er een avonddienst. Er zijn twee predikantsplaatsen. De Hervormde gemeente beschikt over een Kerkelijk Centrum genaamd 'De Schakel'. Het gebouw staat op 5 minuten loopafstand van de kerk. We spraken met Ineke Baas, beheerster van het gebouw, die hier al gedurende 16 jaar werkzaam is.

Beheerster

Als ik binnenkom zitten een aantal vrijwilligers gezellig met elkaar van de koffie te genieten. Op maandagmorgen komt de groep om de zalen op te ruimen en weer gereed te maken voor de komende week. Op de vraag hoe Ineke beheerster is geworden geeft ze aan dat ze aanvankelijk als invalkracht is begonnen in de bediening. Na verloop van tijd is de vorige beheerder uit dienst gegaan en is zijn functie door haar overgenomen. Het betreft een full-time baan. Omdat er in de winter doorgaans meer werk is, compenseert ze deze meeruren in de zomerperiode. Als beheerster coördineert Ineke alle werkzaamheden en activiteiten die in 'De Schakel' plaats vinden. Er wordt gewerkt met een aantal werknemers op basis van een 0-uren contract. Daarnaast is er een grote groep vrijwilligers die wordt ingezet. Ieder jaar wordt er voor alle medewerkers, bestuursleden en vrijwilligers een gezellige avond georganiseerd.

Activiteiten

'De Schakel' is in de eerste plaats in gebruik als vergaderlocatie van de kerkelijke gemeente. Alle vergaderingen van kerkenraad en kerkrentmeesters vinden er plaats. Dat geldt ook voor de catechisaties en het verenigingswerk. Daarnaast is het gebouw deels in gebruik als rouwcentrum. Hiermee vervult het een belangrijke lokale functie. Verder zijn er verschillende plaatselijke verenigingen die er vergaderen zoals de historische vereniging en de damclub. Ook is er een gepensioneerde arts (86) die er rijbewijskeuringen doet. Daarnaast wordt het gebouw gebruikt voor feesten en partijen zoals bruiloften en jubilea, maar bijvoorbeeld ook voor cursussen en studiedagen.

Organisatie

'De Schakel' bestaat al 60 jaar en is eigendom van een kerkelijke stichting. In het bestuur van de stichting zijn leden vanuit de kerk en kerkenraad vertegenwoordigd. Omdat er alcoholi-

sche dranken worden geschonken is er een horecaverunning en heeft de beheerster evenals enkele andere medewerkers de vereiste horeca-diploma's. 'De Schakel' is niet btw-plichtig en heeft een ANBI-status. De Hervormde gemeente draagt financieel bij in de kosten van de exploitatie. Tot op heden heeft het kerkelijk centrum gelukkig altijd met een positief resultaat het jaar kunnen afsluiten.

Toekomst

Ineke Baas denkt dat het kerkelijk centrum in de toekomst als ontmoetings- en vergaderruimte wel in de behoefte kan blijven voorzien. Dat geldt zeker voor het rouwcentrum. Het kerkelijk centrum is een spil in zowel de kerkelijke gemeente als het dorp. Positief is dat er relatief weinig verloop is in het medewerkersbestand. Anderzijds moet wel worden onderkend dat er weinig jonge aanwas is. Als de oudere generatie wegvalt, zal de jongere generatie dit moeten opvangen. Een klein nadeel is dat het gebouw twee straten verder staat dan het kerkgebouw. In het verleden zijn er wel gesprekken geweest met plaatselijke scholen om de zaalruimte te delen, maar dat bleek helaas niet te combineren met de faciliteiten van het rouwcentrum. Op de vraag wat ze de mooie kant van haar baan vindt, geeft Ineke volmondig aan dat ze het geweldig leuk werk vindt met name vanwege de sociale contacten.

► Adviesburo Kerken De Jong

Tekst & Beeld Wilbert de Jong

Advisering in lastige situaties: AKDJ

AKDJ staat voor Adviesburo Kerken De Jong en is bijna een jaar geleden gestart. De ervaring die daarin beschikbaar wordt gesteld voor gemeenten en kerken is echter gebaseerd op meer dan een kwarteeuw plaatselijk kerkenwerk als kerkrentmeester en bovenplaatselijk, in en voor de classes, colleges voor opzicht en voor visitatie. Met AKDJ wordt ook de ervaring van tientallen, voorheen buitengewone, visitaties in de Protestantse Kerk voortgezet. Het voordeel van AKDJ is dat de geadviseerde kerkenraad, colleges en predikanten in een autonome positie blijven. De beroepsmatige achtergrond van Wilbert de Jong ligt in de juridische, bestuurlijke en financiële dienstverlening. Verder heeft hij een opleiding mediation gevolgd. En die combinatie komt goed van pas in 'lastige situaties' zoals deze worden aangeduid op de website www.akdj.nl.

Luisteren

Voor een adviseur begint iedere vraag, 'lastig' of niet, met luisteren. Eerst maar eens zien en horen wat er werkelijk speelt. Het zal niet de eerste keer zijn dat werkelijke problemen in eerste instantie onbenoemd blijven. Veelal is er eerst na een incident aanleiding voor een noodkreet. Een gemeente is insolvabel verklaard, een bezwaarschrift van een gemeentelid is gegrond verklaard, onoorbare zaken zijn aan het licht gekomen. Hoewel er dan snel gehandeld moet worden, is er echter eigenlijk altijd wel gelegenheid met betrokkenen in gesprek te gaan. En dat is ook nodig, want emoties kunnen oplossingen aan het zicht onttrekken of blokkeren. Dat is geen verwijt maar een natuurlijke reactie in stressvolle situaties. In de genoemde voorbeelden heeft Wilbert de Jong ervoor kunnen zorgen dat de administratie weer op orde kwam, dat werd afgezien van een hoger beroep en gekozen werd voor een constructievere aanpak, dat een tuchtmaatregel, of zelfs een civiele aansprakelijkheid via de burgerlijke rechter, werd vermeden. Dat betekent niet dat het maar zoetjesaan gebeurt want heldere kaders zijn vaak nodig en worden met kracht van overtuiging geadviseerd en uitgezet. Steeds voorziet AKDJ erin dat betrokkenen worden begeleid in een proces van bezinning en voorzien van instrumenten als een uitvoeringsplan, een conceptbrief, verweerschrift en/of publiciteit.

Wel lastig, maar meer uitdaging dan probleem

Gelukkig gebeurt er ook heel veel in de kerk zonder dat het tot een 'lastige situatie' wordt. En daar werken ambtsdragers gewoonlijk hard aan. Maar niet altijd wil het vlotten met het reageren op een uitdaging. Gebrek aan perspectief, onvoldoende kennis en inzicht in de kerkorde of in het functioneren van een gemeente kan een rol spelen. Of eenvoudigweg omdat de taak waarvoor een gemeente staat op een zeker moment wel eens als het ware boven het hoofd uit kan groeien. Er moeten keuzes gemaakt worden tussen 'stenen' en mensen, maar hoe doe je dat dan, hoe pak je dat aan? Het onbestemde gevoel dat er een keuze gemaakt moet worden is nog niet zo eenvoudig handen en voeten te geven. En als er dan wel een kennelijk voor de hand liggende keuze wordt gemaakt, blijkt dat die toch tot problemen leidt binnen de gemeente, of met de burgerlijke gemeente of derden. Daarom is het

Wilbert de Jong

goed bij het maken van keuzes een gezamenlijk proces te doorlopen waarbij er kan worden toegegroeid naar een optimale oplossing waarin iedereen, misschien ondanks weerstand of verdriet erover, er toch vrede mee kan hebben. Aandacht en zorgvuldigheid kunnen best wel eens tot verrassende uitkomsten leiden. Niet altijd blijkt een fusie met een andere gemeente meer voor de hand liggend te zijn dan het behoud van een zelfstandige positie als geloofsgemeenschap. Gebouwen hoeven niet altijd afgegoten te worden maar kunnen ook middelen zijn om een gemeente weer tot bloei te laten komen.

En doen

In het afgelopen jaar heeft AKDJ een juridisch 'vergeten' fusie van twee gemeenten begeleid. Dit vereiste een nauwkeurige aanpak zonder kans op blamage bij betrokkenen. Ook werd een kerkenraad begeleid die onbewust niet de juiste procedures voor een liturgische beleidswijziging had doorlopen. Primair is dan van belang dat de rust in de gemeente toch bewaard kan blijven. Verder kon bij twee gemeentes een civiele procedure worden afgewend. Voor een kerkenraad of college van kerkrentmeesters kan dat best wel hoofdbreken opleveren. Juist ook om de gemeente er niet onnodig in te betrekken. Ook drie tuchtprocedures kwamen tot een vroegtijdig einde of werden aangehouden door gebruik te maken van de advisering door AKDJ. Andere gemeenten konden worden geadviseerd over verdergaande samenwerking en beleidsmatig

en zakelijk perspectief op de toekomst. En natuurlijk was er ook steeds, heel basic, advisering en begeleiding in praktische zaken.

Procederen

Door het werk binnen de kerk, maar vooral daarbuiten, is Wilbert de Jong bekend met de overwegingen om wel of geen juridische procedures te voeren. Het is niet altijd voordelig of gewenst, maar soms wel nodig. En dan is het ook gewoon te verdedigen. Zeker binnen de kerk zijn we echter geroepen vooral gevolg te geven aan de oproep in 1 Korinthiërs 6. Dat geeft altijd voldoening.

Over de adviseur van AKDJ

Wilbert de Jong heeft langjarige ervaring als kerkrentmeester en is nauw betrokken bij het initiatief tot vergroting van het kerkgebouw van de Hervormde gemeente in Meerkerk. Verder begeleidt hij als organisator in verschillende gemeenten de gemeentezang.

Neem gerust eens vrijblijvend contact op. Komt het tot een opdracht, dan worden voor leden van de VKB gereduceerde tarieven gehanteerd.

► www.akdj.nl

► Platform Christen Mediators

Christelijke mediation:
als reis naar verzoening op een weg vol valkuilen

Tekst & Beeld Cor Schaap

Goed omgaan met conflicten, lijkt niet veel mensen gegeven. Dat geldt in de huidige maatschappij, op kantoor, aan de keukentafel, maar zeker ook in de kerk. Toch bedoelen de meeste mensen 'het wel goed', zoals de hoopvolle titel van de recente publicatie 'De meeste mensen deugen' (R. Bregman, De Correspondent 2019) helder aangeeft.

En gelukkig leiden sommige conflicten inderdaad tot verbetering. Maar dan moeten die kansen daartoe worden aangepakt. En in andere gevallen moet de schade zoveel mogelijk worden beperkt. Kortom: conflicten verdienen hoe dan ook aandacht. Wegkijken, ontkennen, of onder de zogenaamde mantel-der-liefde verbergen werkt vaak verstikkend. Mediation biedt de mogelijkheid conflicten

om te buigen naar begrip voor onderlinge verschillen en een manier vinden daarmee samen om te gaan.

PCM

Vanuit het Platform Christen Mediators (PCM) belicht dit artikel vooral mediation in kerkverband. PCM werkt breder dan binnen de PKN. Ook voor andere christelijke ►

geloofsgemeenschappen, bedrijven, maatschappelijke organisaties en families zijn PCM mediators actief. Met zo'n 40 leden zijn recent het *Platform Church Mediation* en het *Netwerk Christen Familie Mediators* een fusie van aangegaan.

Velen van ons Platform doen ook zogenaamde algemene mediations. Ze werken daarbij bijvoorbeeld als advocaat, geestelijk verzorger, docent, predikant. Als Platform ontwikkelen we een eigen deskundigheid voor deze 'andere weg' van Kerkelijke Rechtspraak zoals de PKN Generale Regeling 11 aangeeft. In 'Geloven in Mediation' (redactie Cor Schaap – Cor Hoogewerf – Tom Rijken; Narratio 2013) gaat toenmalig synodelid mr. A.C. van der Vliert in op de invoering daarvan.

*“Jouw oplossing deel ik niet,
maar jouw zorgen deel ik wel,
hoe kunnen we nu samen...”*

Grote en kleine conflicten

Voor niet alle conflicten hoeft u direct een mediator te bellen. Je hebt conflictjes die je gewoon met elkaar oplost. Helemaal aan de andere kant hebben we het zwarte gat van onopgeloste conflicten. Maar er zijn ook conflicten die men door anderen opgelost wil zien, omdat men er zelf niet in slaagt. Daartussen zit ergens mediation, hetgeen inhoudt dat men onder deskundige leiding zelf en met elkaar een oplossing wil vinden. Samen aan tafel gaan en de koe bij de horens vatten.

Daar ligt de kern van mediation: partijen willen samen zoeken naar een oplossing en de mediator is geschoold om in dat zoekproces hen te begeleiden. Zoals: in plaats van niet horen wat de ander zegt, naar luisteren wat de ander bedoelt. Elkaar de nieren-proeven en elkaars motieven horen benoemen. Het geluk van een kantelmoment zoals: 'Oh, bedoel je dat? Nu begrijp ik je pas.'

Gelukkig dat steeds meer geloofsgemeenschappen dat ontdekken en mediators inschakelen. Of soms in een andere vorm: procesbegeleiders.

Breder dan alleen conflicten

Naast conflicten kunnen de technieken en deskundigheid van mediation (de 'gereedschapskist') door procesbegeleiders worden ingezet. Zoals een veilige omgeving creëren waar je gedane zaken evalueert zonder angst voor ruzie. Vertrouwelijk persoonlijke belevenissen bespreken zonder verdenking van een persoonlijke aanval op de ander. Nieuwe plannen ontwikkelen zonder onderhuidse angsten voor veranderingen van elkaar te negeren. Vaak heb ik zo een mediation tussen twee predikanten opgenomen in een begeleidingsproces van een gemeente. Maar ook zo'n heel proces kan de vorm van mediation krijgen tussen bijvoorbeeld bezwaard en een kerkenraad.

Christelijke mediation

Binnen het Platform houden we ons intensief bezig met 'christelijk' als specifiek aspect ten opzichte van de algemene mediation. Het christelijke zien we – kortgezegd – vooral tot uiting komen in het 'wens- en mensbeeld' van betrokken partijen, de 'visie en missie van de mediator' en

Cor Schaap

het 'bijzondere van de situatie'. Christelijke mediation is als 'geloof' mee gaat spelen. Zoals in de persoonlijke sfeer de belofte van trouw binnen een scheidingsmediation, respect voor je ouders bij familieruzie, het verlangen om als ruziemaker toch vreedstichter te zijn. Of in kerkverband: wat betekent geloof voor jou in dit conflict? Durf je je eigen motieven tegen het licht te houden? Wil je die ander als gelovige aanvaarden? Ben je toe aan vergeving of toch maar niet? Welk kerkbeeld heb je? Tot en met vragen als: Wat zegt de kerkorde erover, welke ruimte heb je daar?

Het resultaat van verzoening zou mooi zijn, maar soms zullen we dat uit handen moeten geven. Christelijke mediation is wel 'de reis naar verzoening' genoemd (L. Brussevan der Zee en A. Klinefelter-Koopmans: Mediation in het Pastoraat, Boekencentrum 2008); een mooi beeld als we de vele valkuilen op die weg naar verzoening maar vermijden. Meestal zal er eerst nog heel wat 'verwerkt, verdiept en veranderd' moeten worden voordat we aan 'verzoenen en verbinden' toekomen. Zoals Piet Schelling met vijf v's aangeeft in 'Mijn gelijk en ons geluk' (Boekencentrum 2012.)

*“Ik had niet door wat ik
aanrichtte met mijn houding.”*

Gevoelig

Als mediatorsvereniging proberen we elkaar scherp te houden in onze deskundigheid en kritisch in onze eigen opvattingen. Het luistert nauw om goed te manoeuvreren tussen boosheid en teleurstellingen, goede bedoelingen en mislukte resultaten, misverstanden en verkeerde bedoelingen (inderdaad die zijn er ook). Mediation is geen rechtspraak en is geen pastoraat, maar kan wel van levensbelang zijn om bijvoorbeeld een kerk niet te verlaten in verband met ruzie.

Veel van ons werk gebeurt achter de schermen en in vertrouwelijkheid. Wees welkom als u in zo'n vertrouwde en veilig context eens met een van ons wilt doorpraten over persoonlijke zaken of in kerkverband. U vindt ons op de website.

► www.platformchristenmediators.nl

Anke Klaassen

WIE

Anke Klaassen werkt vanaf 1 januari 1985 als administratrice voor het – toen nog – College van Kerkvoogden van de Hervormde Gemeente Rotterdam-Zuid. “Deze werkzaamheden heb ik gedaan op het Kerkelijk Bureau dat gevestigd was in een van de kerkgebouwen van het college, namelijk de Maranathakerk. Onder het college vielen toen 9 wijkgemeenten en de Hervormde Begraafplaats Charlois, waarvoor op het kerkelijk bureau de administratie werd bijgehouden. Toen in 2009 de Hervormde gemeente Rotterdam-Zuid als Protestantse gemeente verder ging, kwam ik in dienst bij de Protestantse Begraafplaats Charlois. De werkzaamheden voor het College van Kerkrentmeesters bleef ik in afgeslankte vorm doen. Sinds 1985 doe ik als vrijwilliger diverse werkzaamheden in de Oude Kerk Charlois.” Anke is 57 jaar, ongehuwd, en heeft haar hele leven op Rotterdam-Charlois gewoond.

TAKEN

“Ongeveer acht jaar geleden ben ik gevraagd of ik penningmeester van de Wijkgemeente Charlois wilde worden. Deze taak heb ik toen op me genomen. Vanaf die tijd ben ik lid van de wijkraad van kerkrentmeesters. De wijkraad vaardigt één persoon af naar de vergadering van het college van kerkrentmeesters van Protestantse Gemeente Rotterdam-Zuid. Als de afvaardiging niet kan, dan neem ik de honneurs waar voor de wijkgemeente, want ik ben toch al aanwezig bij deze vergadering, omdat ik de collegevergadering notuleer.”

“Zes jaar geleden ben ik ambtsdrager geworden in de wijkgemeente Charlois. Mijn ambt is ouderling-kerkrentmeester met als functie penningmeester. Vanaf 1 januari 2020 heb ik ook het scribaat van de wijkgemeente op mij genomen.”

UITDAGINGEN

“Penningmeester zijn van een kerk is een uitdagende functie. Je ben verantwoordelijk voor de financiën van de kerk. Het bijhouden van de kerkelijke bijdragen van de gemeenteleden vergt best wel wat tijd en het is precisiewerk. Verder moet er ook ieder jaar een sluitende begroting worden gemaakt voor de wijkgemeente. En er is best wel wat creativiteit nodig om alles financieel zo goed mogelijk op een rijtje te krijgen. De wijkgemeente Charlois valt onder het college van kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente Rotterdam-Zuid. Het kerkgebouw, de Oude Kerk, is een monumentaal gebouw dat veel onderhoud nodig heeft. Dit kost veel geld.”

“De wijkgemeente is een kwetsbare gemeente want er zitten voornamelijk veel oudere gemeenteleden in de kerk. De laatste paar jaar komen er weer wat jongere mensen in de kerk en daar zijn wij als gemeente heel blij mee.”

VERHUUR

“Om financieel rond te kunnen komen proberen we de kerk te verhuren. Dit gebeurt voor commerciële doeleinden maar ook wordt de kerk zondags door andere kerkgenootschappen gehuurd. Een van hen is een Spaanstalige gemeente en de andere gemeente valt ook onder de Protestantse Kerk. Wij hopen dan ook dat wij op langere termijn met dit kerkgenootschap samen kunnen gaan werken.”

DANKBAAR

“Ik ben trots en dankbaar dat ik deze werkzaamheden voor deze wijkgemeente mag doen. Het is niet altijd makkelijk werk en het kost ook veel energie en tijd. Je moet ook tegen kritiek kunnen. Maar ik ben blij dat ik altijd kan terugvallen op God die mij heeft geroepen om in zijn gemeente te mogen werken en op de kerkenraad, waar wij ons als lid veilig voelen en altijd kunnen uiten wat wij op ons hart hebben.”

Als redactie maken we in 2020 een serie over kerkbeheer bij buitenlandse kerken. Alle redactieleden hebben één of meerdere landen onder hun hoede genomen. Het worden journalistieke producties, geen wetenschappelijke studies. Vanuit een format met veertien vragen gaan we op onderzoek uit. Soms hebben we familie in zo'n land, of vrienden, soms komen we er vaak of hebben we andere connecties. Daarnaast is er via openbare kanalen en mensen in Nederland vaak veel meer te weten te komen dan je in eerste instantie denkt. Vandaag beginnen we met de EKD in Duitsland

Herkenbaar, maar toch heel anders

Kerkbeheer in Duitsland

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Jos Aarnoudse en PR

Mijn oudste dochter leeft met haar gezin in Frankfurt en is daar lid van een 'Evangelische Kirchengemeinde'. Dat woord 'evangelisch' heeft in Duitsland een wat andere gevoelswaarde dan bij ons. Je kunt het het best vergelijken met ons woord 'protestants'. De Evangelische Kirche in Deutschland (EKD) is te vergelijken met de Protestantse Kerk in Nederland.

Omvang van de kerken

Je hebt ook in Duitsland (op een bevolking van 84 miljoen) twee grote kerkgenootschappen, net als in Nederland: de EKD met 21 miljoen leden en de RKKD (Rooms Katholieke Kerk in Duitsland) met 23 miljoen leden. Daarnaast is nog ongeveer 1,1 miljoen mensen lid van een Oosters-orthodoxe kerk. Ongeveer 3,4 miljoen mensen zijn lid van kleinere 'vrije' (meestal protestantse) kerkgenootschappen. Samen is dat ongeveer 58% van de bevolking. Qua omvang is er een groot verschil met Nederland. Het aantal inwoners van Duitsland is 5 keer zoveel als dat van Nederland, maar de EKD is 13,5 keer groter dan de PKN.

Is Duitsland nu een christelijker land? Aan de ene kant zou je dat zeggen, aan de andere kant is er niet zoveel verschil met Nederland. Want als je naar het gemiddeld aantal kerkgangers op een zondag kijkt, ontdek je dat van die 21 miljoen leden maar ongeveer 3,5% zondags naar de kerk gaat (met kerstavond echter weer meer dan 8 miljoen). De cijfers die in dit artikel worden genoemd, zijn overigens ontleend aan de website van de EKD (www.ekd.de).

dr. Ursula Schoen

Mate en aard van de Duitse secularisatie

Toen ik met mijn dochter, die een afspraak geregeld had met dr. Ursula Schoen (leidinggevende in het dekenaat groot-Frankfurt), het Frankfurtse kerkkantoor betrad, vroeg ik haar: wordt dit kantoor door de mensen buiten nu gezien als het hoofdkwartier van een religieuze organisatie of als een publieke dienst? "Een beetje er tussen in," zei ze, "maar meer richting iets publieks, dan als iets waar je niks mee te maken hebt."

Daar zijn we meteen het enorme verschil op het spoor. De kerk is in Duitsland onderdeel van het maatschappelijk leven, op een heel andere manier dan in Nederland, ook

Het EKD-kantoor in Frankfurt

al is het aantal belijdende en participerende kerkleden in Nederland (althans aan protestantse kant) verhoudingsgewijs misschien wel meer.

Scheiding kerk en staat, maatschappelijke taken

Ook in Duitsland is vanaf 1919 de scheiding van kerk en staat verankerd in de wet. Er is geen onderlinge inmenging. Daar is tijdens de Nazi-periode niet goed mee omgegaan, maar in de Bondsrepubliek is dat volledig uitgewerkt. De financiering van de kerk vond vóór 1919 plaats uit overheids-gelden. Dat is toen omgezet in lidbijdragen die geheven werden via de belasting. De verhoudingen zijn vastgelegd in verdragen met de grote kerken. Inmiddels is de kerkbe-lasting vooral gekoppeld aan de inkomstenbelasting.

Ondertussen zijn er wel veel relaties tussen de overheid en de kerk, zo valt in de informatie van de kerk te lezen. Het is beslist niet zo dat kerk en staat niks meer met elkaar te maken hebben. Integendeel de kerk verricht als uitvoeringsorganisatie heel wat publieke taken. In Nederland kwam dat via de verzuiling vooral voor rekening van zelfstandige levensbeschouwelijke organisa-ties. Denk aan de schoolverenigingen, omroepverenigin-gen, zorginstellingen. Het was niet de kerk zelf die dat organiseerde. In Duitsland is dat wel zo, nog steeds. Er zijn 1.100 scholen van de EKD. Er zijn 32.000 diaconale instellingen actief vanuit de EKD (zorg, ouderenzorg, jeugdzorg, maatschappelijk werk, gehandicaptenzorg). Er worden door de EKD 6.500 kinderdagverblijven ge-rund, waar 20% van alle kleine kinderen in Duitsland opvang vinden.

Opbouw van de EKD

De EKD is niet één kerk, maar bestaat uit 20 deelkerken, waarvan de meeste zogeheten 'landskerken' zijn. De gemid-delde landskerk is qua omvang te vergelijken met de PKN. Elke landskerk heeft een synode, en is opgedeeld in kerken-kringen of dekenaten (vergelijkbaar met onze nieuwe clas-ses). Aan het hoofd van zo'n 'dekenaat' of 'kerkenkring' staat een leidinggevende theoloog (de functienamen verschillen per landskerk) te vergelijken met onze classispredikant.

Binnen een landskerk bestaan regionale beheersverbanden, die enerzijds toezicht houden (vergelijkbaar met

onze CCBB's), maar anderzijds ook zelf in samenwerking met de plaatselijke ambtsdragers en predikanten be-heerstaken uitvoeren en verzorgen. In Frankfurt valt dit verband samen met het éne grote dekenaat (met 80 ge-meenten), zodat er makkelijk valt af te stemmen. Maar elders in het land heeft een beheersverband meestal met meerdere kerkenkringen of dekenaten te maken en moet er soms gedeald worden met diverse typen van beleid. Hoe dan ook, de beheerstaken in de kerk, – dr. Schoen vat samen: arbeidsrechtelijke kwesties, gebou-wen, en financiën – zijn veel centralistischer georgani-seerd dan in onze Protestantse Kerk.

Verdeling van middelen

In principe is het geld dat via de 'kerkbelasting' wordt geïnd voor die gemeente waar de betreffende leden wonen (postcodeprincipe), maar er wordt veel meer centraal vanuit beleid verdeeld, zodat overal in het land waar kerk is er een goed aanbod kan worden geleverd. Frankfurt zelf wordt helemaal vanuit de solidariteitsge-dachte bestuurd. Samen met de dekenaatssynode wordt bepaald, wat elke gemeente aan budget ontvangt (een basisbedrag, één of meer predikanten naar rato van het aantal leden, kerkmusicus, plus een bedrag per inge-schreven lid, plus een standaard aantal vierkante meters kerkelijk gebouw per lid als richtlijn). Daar zitten allerlei mitsen en maren aan, want gebouwen zijn bijvoorbeeld niet zomaar uit- en inschuifbaar.

Onderhoud gebouwen

De EKD in haar geheel heeft ongeveer 20.000 kerkgebou-wen waarvan er 17.000 vallen onder monumentenzorg. De gebouwen zijn bijna allemaal van de kerk zelf. Speciale iconische gebouwen zijn soms van stad of staat. Maar van de bijna honderd in groot-Frankfurt zijn dat er maar drie. Die worden helemaal door de overheid onderhou-den, en aan de kerk ter beschikking gesteld. Het overige moet door de kerk worden onderhouden. Op project ba-sis wordt daar wel door de overheid in bijgedragen, maar vanwege de kerkbelasting gaat men er vanuit dat de kerk zelf een heel eind moet kunnen komen met het onder-houd van de kerkgebouwen en de andere gebouwen. Van de ongeveer 5 miljard die voor de kerk zelf wordt uitgege-ven gaat ongeveer 1,2 miljard naar kerkelijke gebouwen, dat is dus ongeveer 25%. ▶

Evenwicht aansturing en participatie van onderop

Zowel de gemeenten als de diaconieën zijn zelfstandige rechtspersonen. Hoe wordt dit nu bestuurd? Ik zei al: het is centralistischer dan in Nederland. Dr. Ursula Schoen vertelt dat er een interessante beweging in Duitsland gaande is. Ze zijn erg bezig om steeds de goede balans tussen participatie van onderop en aansturing en professionaliteit van bovenaf te verzekeren. In landskerken met een wat centralistischere traditie, zie je dat juist de plaatselijke deelname in bestuur versterkt wordt. In landskerken waar vooral de zelfstandige plaatselijke gemeente het grootste gewicht kreeg, zie je dat er juist werk wordt gemaakt van een versterking van het niveau van dekenaten, om tot goede ondersteuning te komen.

Zij vertelt: "Hier in Frankfurt, financieel centrum van Duitsland, met veel hoog opgeleide mensen is het relatief niet zo moeilijk om op allerlei vlak (financieel, juridisch, bouwtechnisch of ict-matig) mensen te krijgen die iets voor de kerk willen doen, ook als zij helemaal niet zo betrokken zijn bij de kerk als kerkganger. Maar op het

Een doop in de St. Jakobskirche in Frankfurt

platteland in kleinere plaatsen is het vinden van geschikte mensen best lastig. En toch kan een vitale kerk niet anders gedijen dan in een wisselwerking tussen betrokken en capabele plaatselijke mensen en goede bovenplaatselijke ondersteuning."

Kerkbelasting

Hoe zit dat nu met die befaamde kerkbelasting? Het komt erop neer dat wie aangesloten is bij een kerk die voor kerkbelastingheffing in aanmerking komt, haar/zijn kerkelijke bijdrage in de vorm van een genormeerd bedrag betaalt via de fiscus. Dit is gekoppeld aan de inkomstenbelasting. In sommige bondslanden (in het zuiden) is het 8%, in de meeste 9% van het te betalen bedrag aan inkomstenbelasting. Het betekent overigens dat 'maar' ongeveer de helft van alle leden bijdraagt, omdat de andere helft geen inkomstenbelasting betaalt, onder andere omdat het inkomen niet toereikend is. Het is dus een bijdrage naar draagkracht, die tussen de 0,8 en 1,6% van het bruto-inkomen bedraagt. Voor de inning door de belastingdienst betaalt de EKD ongeveer 185 miljoen per jaar aan de staat.

Al met al haalt de Duitse EKD ongeveer €220,- per lid (kinderen en volwassenen) op per jaar over de volle 21 miljoen leden. Daartegen bestaat geen massale weerstand. De RKKD heeft daar wel iets meer mee te maken, maar ook relatief beperkt. Ook die kerk is op dezelfde manier maatschappelijk actief als de EKD. Vergeleken met de ongeveer €100,- per lid per jaar die we voor de PKN via de Actie Kerkbalans ophalen, betekent dit dus dat de EKD over heel wat meer financiële armslag kan beschikken.

Andere inkomsten en diaconie

Naast de kerkelijke bijdrage en naast de medefinanciering (structureel of op projectbasis) van maatschappelijke taken door overheid en zorgverzekeraars ontvangt de EKD ook nog een klein deel inkomsten uit oude onteigeningsverdragen met de staat (ongeveer 2,2% van het totale budget). Dit wordt vaak door critici gezien als subsidie. Er zijn wel besprekingen om deze verplichtingen in één keer af te kopen, maar dat gaat allemaal erg langzaam.

Ongeveer 7,2% van alle inkomsten komt voor uit rendement van vermogen en bezittingen. Diaconie en kerk wordt goed gescheiden gehouden. Elke (regionale) synode beslist welk deel van de kerkbelastingopbrengst ten deel valt aan het jaarlijks budget van de diaconie. De diaconie is het orgaan dat niet alleen maatschappelijke taken meefinanciert, maar deze ook uitvoert. Zij krijgt daarvoor inkomsten van de overheid en zorgverzekeraars, projectsubsidies, en doet naast de kerkbelasting ook aan eigen fondswerving. Ook hebben de nodige diaconieën inkomsten uit vermogen en bezit.

Toerusting en belangenbehartiging

Op de vraag of er ook een type organisatie als de VKB bestaat, is het antwoord: "Wij hebben goed lopende regionale academies voor deskundigheidsbevordering van alle in de kerk actieve ambtsdragers, ook voor hen die zich bezig houden met beheersvraagstukken. Elk jaar wordt er ook in de gemeenten geïnventariseerd waar behoefte aan is, en dan zijn er altijd wel middelen om de goede informatie of trainingen te ontwikkelen."

Hoe ziet de toekomst eruit?

Ondertussen ziet de EKD natuurlijk wel dat ook in Duitsland de ontkerkelijking toeneemt. Men heeft projecties gemaakt, alleen al naar de leeftijdsopbouw van het huidige ledenbestand, hoe de ontwikkeling de aankomende 25 jaar zal gaan. Men komt op een gemiddeld krimp van 1 à 1,5% per jaar. Dus over veertig jaar is op basis van demografische ontwikkelingen de kerk de helft kleiner. Daar wordt op ingespeeld. In beperkte mate is er sprake van kerksluiting. Als het gebruik van een gebouw echt te gering wordt, moet het stoppen, maar het landdekkende 'parochiemodel' staat niet ter discussie (geen 'witte vlekken') en van goed onderhouden kerkgebouwen waar wekelijks 'maar' zo'n dertig vaste bezoekers komen, schrikt men niet.

Over de jaren heen zal zeker de tering naar de nering moeten worden gezet, maar ook wellicht een groter beroep gedaan worden op de dan aanwezige leden. Door het feit dat de directe bijdragen van de leden 'maar' 40 % van alle inkomsten voor het 'concern' EKD uitmaken, en de kerk als maatschappelijke organisatie een veel breder draagvlak kent dan alleen dat van de actieve, kerkgaande leden, gekoppeld aan flink wat innovatiekracht, ziet men de toekomst niet per se somber in. Laat helder zijn, ook de Duitse kerk is zich bewust van het feit dat men leeft in een grotendeels gesecculariseerde samenleving. Alleen in institutionele zin is dat in veel mindere mate het geval dan in Nederland.

Lessen die ik voor Nederland meenam

Wat ik van mijn kennismaking met het protestantse Duitse kerkbeheer leerde waren de volgende zaken.

(1) Doordat de EKD één 'concern' is, kunnen beleidsmakers plaatselijk en bovenplaatselijk beschikken over veel gegevens en vergelijkingen trekken, die erg relevant zijn voor het goed besturen van de kerk, plaatselijk en bovenplaatselijk. In Nederland zijn we daar helaas binnen de PKN nog tamelijk ver van verwijderd.

(2) Het moet mogelijk zijn om onze bijdragen per lid aan het kerkenwerk hoger te krijgen dan de nu bestaande

Het hoofdkantoor van de EKD te Hannover

€100,- per lid per jaar, mits we consequent kunnen werken aan een positieve reputatie.

(3) Ook voor de Nederlandse kerk is het daarom van groot belang in het licht van maatschappelijke waardering, maar zeker ook vanuit de eigen roeping, opnieuw zichtbaar te maken welke publieke taken feitelijk worden vervuld. Wij zouden daar in Nederland ook als kerk nieuwe vormen voor moeten zien te vinden.

(4) Daarmee hangt samen, dat de kerk op zo'n manier georganiseerd moet zijn, dat we een toonbeeld worden van de goede balans tussen de inzet van vrijwilligers en professionaliteit. Als dat niet (meer) lukt op een te kleine schaal, dan lijkt het onderbrengen van beheerstaken in regionale samenwerkingsverbanden geen gekke optie.

Nederlandse kerk in Duitsland

Vanuit de zorg voor Nederlandse schippers en andere families is er een Nederlandse Kerk in Duitsland ontstaan, die nog steeds bestaat met vier 'gemeenten' die heel Duitsland onvatten. Deze valt onder de PKN. Alle informatie vindt u op www.nederlandse-kerk.de.

Vanouds is de Evangelisch-altreformierte Kirche van Niedersachsen verbonden met de Nederlandse kerk, nu met de PKN. Er zijn nog steeds altijd afgevaardigden ter PKN-synode. In het noord-westen van Duitsland woonden altijd relatief veel gereformeerde protestanten met een band met Nederland.

De kerkrentmeesters en de kerkenraad

Tekst dr. J.D.Th. Wassenaar (door de redactie enigszins ingekort) **Beeld** VKB en RCE¹

In dit artikel wil ik vanuit historische invalshoek stilstaan bij de kerkrentmeesters en het ambt van ouderling. Op dit terrein is in de loop der tijden namelijk het een en ander veranderd.

De ouderling-kerkvoogd

Ik begin in het jaar 1951. Toen kreeg de Nederlandse Hervormde Kerk een nieuwe kerkorde. Sindsdien gingen 'de daartoe in het bijzonder aangevoerde ouderlingen, die als zodanig de naam kerkvoogd dragen' in de kerkenraad 'het college van kerkvoogden' vormen. Voordien maakten de kerkvoogden geen deel uit van de kerkenraad. Iemand die voor 'de inschakeling van de kerkvoogdij in het nieuwere kerkelijke leven' (dr. O. Noordmans) heeft geijverd, was mr. G. Vixseboxse. Namens de kerkvoogdijen zat hij in de Commissie voor de Kerkorde, die van 1945 tot 1950 aan de nieuwe kerkorde gewerkt heeft.

mr. G. Vixseboxse

De inschakeling van de kerkvoogdij in het nieuwere kerkelijke leven is een slepende zaak geworden. De bedoeling van de opstellers van de kerkorde van 1951 was, dat alle gemeenten zich op basis van vrijwilligheid aan de nieuwe regeling zouden aanpassen. Uit de overgangsbepalingen bij de kerkorde

blijkt de hoop dat het proces zich in vijf jaar zou voltrekken. Die hoop is ijdel gebleken. Er bleven verschillende vormen van vrij beheer (en toezicht) bestaan. Wel is ooit het laatste woord gesproken: eind 2003 werd de kleine minderheid van kerkvoogdijen die voor vrij beheer – hun advocaat mr. J.J.H. Post schreef: 'voor het ultieme recht' – ging, definitief in het ongelijk gesteld. Die kleine minderheid ging merendeels over naar de Hersteld Hervormde Kerk.

Geestelijke verantwoordelijkheden

De juridische kwestie is niet onbelangrijk. De invalshoek is dan of de landelijke kerk de bevoegdheid heeft om zich over de regeling van het plaatselijke beheer uit te spreken. Daar hebben diverse rechterlijke colleges zich in bevestigende zin over uitgesproken. Maar we moeten een spade dieper spitten. Uitgaande van de bijbel moeten we vaststellen dat materiële en geestelijke verantwoordelijkheden in de kerk niet te scheiden zijn. Dat is te illustreren aan het gebruik van het woord 'rentmeester' ('oikonomos', econoom, staat er in het Grieks) in het Nieuwe Testament, waarover dr. P. van den Heuvel uitvoerig heeft geschreven.

In de nieuwtestamentische tijd is de 'oikonomos' (de rentmeester, de huisverzorger) meestal de slaaf die is aangesteld om het huishouden te regelen. Hij is de vertrouwensman, die overal van weet, hij heeft volmacht om namens zijn heer te handelen. Maar het gebruik van het woord 'oikonomos' in

het Nieuwe Testament laat ons tegelijk zien dat materiële en geestelijke zaken niet van elkaar te scheiden zijn. Paulus gebruikt het begrip namelijk ook om er zijn eigen apostelambt mee te omschrijven. Hij noemt zich met zijn medewerkers "dienaren van Christus, aan wie de 'oikonomia' (het beheer) over de geheimen van God is toevertrouwd" (1 Korintiërs 4:1). Aan hem is de 'oikonomia' (de taak) toevertrouwd om de genade door te geven (Efeziërs 3:2). God heeft hem die dienende taak toevertrouwd opdat zijn boodschap in al haar volheid verkondigd wordt (Kolossenzen 1:25). Ik voeg er iets aan toe: in 1 Petrus 4:10 wordt het nog breder gezien. Daar staat: "Laat ieder van u de gave die hij van God gekregen heeft, gebruiken om de anderen daarmee te helpen, zoals het goede beheerders (rentmeesters dus) van Gods veelsoortige gaven betaamt." Rentmeesterschap is dus uiteindelijk een zaak van de gehele gemeente!

De kerkordewijziging van 1991

Na jaren van gesprek over een uniforme beheersregeling in de Nederlandse Hervormde Kerk werd in 1991 een kerkordewijziging door de generale synode vastgesteld, die behelsde dat van het college van kerkvoogden ook één of meer kerkvoogden deel konden uitmaken die geen ambtsdrager waren. De meerderheid van het college moest echter wel uit ouderlingen-kerkvoogd bestaan. En: de voorzitter diende altijd ambtsdrager te zijn. Er werden in 1991 wel overgangsregelingen aan de nieuwe bepalingen gekoppeld. Dat had te maken met bezwaren, onder meer uit de kring van de

Vereniging van Kerkvoogdijen en de Gereformeerde Bond. De Vereniging van Kerkvoogdijen pleitte voor het vaststellen van de begroting en de jaarrekening door het college van kerkvoogden – niet door de kerkenraad, zoals de regeling bepaalde. Een van de bezwaren van de Gereformeerde Bond had eenzelfde achtergrond. Op 1 januari 1996 waren de overgangsregelingen niet meer van kracht. Vanaf die dag was er dus in een gemeente die haar plaatselijke regeling niet had aangepast en die geen ouderlingenkerkvoogd had verkozen en bevestigd, in feite geen wettig college van kerkvoogden.

Van den Heuvel over de wijziging van het bestel in 1991/1996: "Persoonlijk vind ik de mogelijkheid om niet-ambtsdragers in het college te benoemen niet het sterkste element in de nieuwe regeling." De auteur beseft dat ze is opgenomen om aan de wensen vanuit gemeenten tegemoet te komen. Hij voegt eraan toe dat de verbindingslijn tussen het college van kerkvoogden en de kerkenraad in stand gebleven is. Terecht, want ze dragen samen de verantwoordelijkheid.

De commissie van beheer

Ondertussen hadden ook in de Gereformeerde Kerken in Nederland ontwikkelingen op het terrein van het beheer plaatsgevonden. Bij de herziening van de kerkorde werd in artikel 99 lid 1 bepaald: "De kerkenraad zal de nodige voorzieningen treffen voor een zorgvuldig beheer van de stoffelijke aangelegenheden der kerk." Lid 2: "De kerkenraad kan deze taak

toevertrouwen aan een commissie van beheer, die aan hem verantwoording schuldig is." Sinds 1959 is er in de bepalingen van artikel 99 wel het één en ander gewijzigd, maar niet in principiële zin. Duidelijk is, dat de commissie van beheer los van de kerkenraad staat.

De protestantse kerkorde

De hervormde lijn van 1951 dan wel 1991/1996 werd voortgezet in de Protestantse Kerk in Nederland in 2004. Met andere woorden: het beheerscollege, met ooit aan hervormde zijde de kerkvoogdij en aan gereformeerde zijde de commissie van beheer als min of meer zelfstandige gremia, is geïncorporeerd in de kerkenraad. Er werd bepaald dat de meerderheid in het college van kerkrentmeesters ouderling moest zijn, zoals dat aan hervormde zijde sinds 1991/1996 het geval was.

Inmiddels moet hier wel iets aan toegevoegd worden. Er heeft recentelijk een kerkordewijziging plaatsgevonden. De eis dat de meerderheid van het college van kerkrentmeesters ambtsdrager is, is komen te vervallen. Van de minimaal drie leden van het college moeten ten minste twee ambtsdrager zijn. De voorzitter dient een van hen te zijn. Het is wel duidelijk: het college kan daardoor meer op afstand van de kerkenraad geraken. De eerlijkheid gebiedt wel hierbij op te merken dat inmiddels ook geldt: "Indien een lid van een college verhinderd is aan de besluitvorming deel te nemen, is de kerkenraad bevoegd dit lid op verzoek van het college te vervangen door een

ambtsdrager die aan de besluitvorming deelneemt met alle rechten en plichten van een college."

Ik begrijp de recente kerkordewijziging als een poging om de bemensing van de colleges te vergemakkelijken. Her en der is het heel moeilijk om mensen te vinden die als ouderlingkerkrentmeester aan de slag willen, terwijl het dan vaak nog wel lukt om mensen bereid te vinden om uitvoerend werk op beheersterrein te verrichten. De nieuwe regeling komt daaraan tegemoet. Daar is best wel wat voor te zeggen. Ondertussen betreur ik de ontwikkeling wel. De historische winst die in 1951 principieel behaald is in de verhouding tussen de kerkenraad en de kerkvoogdij – kort door de bocht geformuleerd: de opheffing van 'vrij beheer' – raakt uit beeld. Ik kan het ook anders zeggen: het ambtelijke denken heeft terrein verloren ten gunste van het functionele. Als een minderheid van het college geen ambtsdrager is, zal in ieder geval veel afhangen van afstemming en communicatie tussen het college en de kerkenraad.

Uiteindelijk is natuurlijk deze kwestie in het geding: wat zegt de pragmatische oplossing voor een probleem in de richting van een meer functionele benadering van het werk in de kerk over 'de' ambsttheologie van de Protestantse Kerk in Nederland?

¹ G.J. Dukker, *Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, objectnummer 185.322.*

■ Bediening manuaalkoppels hoofdorgel Sint Jan Gouda in ere hersteld dankzij 3D print techniek

Het hoofdorgel in de Sint Janskerk te Gouda is gebouwd door J.F. Moreau tussen 1732 en 1736. Dit drieklaviers orgel met vrij pedaal heeft 3856 pijpen, 52 sprekende stemmen en een zeer fraaie klaviatuur gemaakt door orgelmaker N.A. Lohman. De drie klavieren kunnen onderling worden gekoppeld vanaf de buitenzijden. Elk van de manuaalkoppels bestaat uit een stalen, horizontaal gelegen, massieve staaf die verbonden is met het koppelmechaniek. Vanaf de klaviatuur kan de staaf naar voren worden geschoven om manualen te koppelen of te ontkoppelen door de staaf naar achteren te schuiven.

Om dit systeem aan het zicht te onttrekken en te integreren met de fraaie klaviatuur zijn er door Lohman bij elke koppel fraaie ornamenten aangebracht, namelijk een 'bootje' over de stalen staaf en een 'garnaaltje' aan het uiteinde van de staaf. Elk bootje, gemaakt van ebbenhoutsnijwerk, kan eraf worden gehaald, zodat het hele garnaaltje en het voorste gedeelte van de stalen staaf zichtbaar worden. Het garnaaltje zelf is circa 35 mm lang en 25 mm hoog. Met een schroefpen-gatverbinding is het bevestigd aan de 12 mm dikke stalen staaf. Het oorspronkelijk materiaal van de garnaaltjes is ivoor. In de loop van de jaren, zijn de garnaaltjes ten gevolge van de het gebruik van de koppels beschadigd en weer gerepareerd. Echter deze reparaties bleken niet sterk genoeg te zijn, zodat al lange tijd meerdere garnaaltjes waren gescheurd of afgebroken.

Begin 2019 is het plan geopperd om de garnaaltjes te reproduceren met behulp van 3D scanning en printtechniek. Na overleg met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed is dit als volgt uitgevoerd. Een origineel garnaaltje is er voorzichtig afgedraaid, schoongemaakt en bij een tandtechnisch laboratorium vanuit verschillende posities gescand. Deze digitale scans zijn met behulp van Rinoceros 3D software ingeladen en omgezet naar een volledig 3D computer model. Dit digitale model is gebruikt om een Raise 3D printer aan te sturen.

Voor elk garnaaltje was circa 7 uur printertijd nodig. In totaal zijn er 9 garnaaltjes geprint, die gepolijst zijn en daarna is er vanuit een vaste opstelling schroefdraad ingetapt. Nadat het bestaande schroefdraad op de stalen staven opnieuw is aangesneden, zijn alle garnaaltjes door de 3D geprinte exemplaren vervangen. De oude garnaaltjes zijn bij het orgel opgeslagen. Hierna zijn de bootjes erop gezet en was daarmee de klaviatuur van het Moreau orgel in de St. Jan in Gouda weer in ere hersteld.

100 JAAR VKB

Tussen traditie & toekomst

Jubileumviering D.V. 21 november 2020

De VKB bestaat honderd jaar

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** PR

Voor alle leden, belanghebbenden en belangstellenden van de VKB is er op zaterdag 21 november 2020 een landelijke jubileumviering in de Joriskerk in Amersfoort.

De jubileumcommissie onder leiding van oud-voorzitter mr. Peter de Lange heeft een interessant programma in voorbereiding.

Het thema voor dit jubileumjaar is 'Tussen traditie en toekomst'. Belangrijk vinden we het om naar de aankomende tijd te kijken. Wat heeft de kerk in Nederland nodig om ook in de aankomende decennia haar rol te kunnen vervullen, als minderheidskerk onder seculiere omstandigheden. We willen bij de 'jongere' generatie zelf te rade gaan. Hoofdsprekers zullen zijn Ruben van Zwieten en Martine Oldhoff.

De meditatieve opening zal geleid worden door de *pastor loci*, ds. W.J. Dekker. Muzikaal wordt de dag opgeluisterd onder andere door Matthijs Breukhoven en Nelline van Liere.

Ook de landelijke scriba van de Protestantse kerk, dr. René de Reuver en de voorzitter van de VKB, drs. Cor de Raadt zullen het woord voeren.

Er is een presentatie van de jubileumactiviteiten die werden gedaan door de regionale afdelingen van de VKB. Er is een discussie met jongere kerkrentmeesters.

Daarnaast zal de uitreiking plaatsvinden van de VKB Mercer- Marsh Award 2020 met als thema: toekomstgericht kerkbeheer. Ook hopen we een fors bedrag als jubileumgeschenk te kunnen overhandigen aan SKIN ten behoeve van de opzet van een steunpunt kerkbeheer voor migrantenkerken in Nederland (daar leest u elders meer over in dit nummer van 'Kerkbeheer').

De gehele dag zal worden geleid door Bart van Noord als dagvoorzitter.

Van boven naar beneden: Ruben van Zwieten, Martine Oldhoff, ds. W.J. Dekker, Matthijs Breukhoven en Nelline van Liere, dr. René de Reuver, drs. Cor de Raadt, Bart van Noord

VKB: honderd jaar ervaring in hulp bij kerkbeheer

Jubileumcollecte voor Steunpunt Kerkbeheer van SKIN voor migrantenkerken

Volgens Beatrijs Ritsema, de etiquettegoeroe van het dagblad *Trouw*, is het niet netjes als organisaties bij een jubileum om een cadeau vragen. Ook niet als ze dat cadeau bestemmen voor een goed doel. Cadeaus horen volgens haar thuis tussen in de persoonlijke sfeer en niet in de zakelijke. Daar trekken wij ons dus niks van aan.

Toen de VKB 75 jaar bestond is er aan alle leden (dat waren toen de kerkvoogdijen) gevraagd of ze naast de contributie een gift wilden geven voor een jubileumgeschenk. Dat was toen bestemd voor een groot kerkelijk project in Indonesisch Papua.

Ds. Roïnde Mijns-Doth

Nu hoorden wij bij het afscheidssymposium voor onze oud-voorzitter mr. Peter de Lange in november 2018 in de Domkerk rond de positie van christenen in Nederland dat er inmiddels zo'n 1 miljoen migrantenchristenen in Nederland verblijven. Die vinden onderdak in allerlei migrantenkerken van vele soorten en maten.

SKIN (Samen Kerk In Nederland) is het landelijke platform voor migrantenkerken in Nederland. Voorzitter van het bestuur is ds. Rhoïnde Mijns-Doth, predikante van de Evangelische Broedergemeente.

De jubileumcommissie en het bestuur van de VKB vatte het idee op om bij het bestuur van SKIN te vragen of er wellicht een project was dat we via een jubileumgeschenk financieel zouden kunnen steunen. Voor het bestuur van SKIN kwam deze vraag als een vorm van gebedsverhoring.

"Want," zo vertelden zij, "wij zitten al een tijd aan te hikken tegen de noodzaak om juist voor migrantenkerken en internationale kerken in Nederland te starten met een steunpunt voor kerkbeheervragen, maar het ontbreekt ons nog aan middelen."

"Er is duidelijk vraag en behoefte, zo is de gedachte bij huidig bestuur en staf, maar wij zouden in een pilotperiode van twee jaar goed willen uitzoeken hoe we het voor onze doelgroep gemeenten en kerken handen en voeten zouden kunnen geven. Steun in de vorm van geld om een programma te ontwikkelen en iemand voor één dag in de week aan te kunnen stellen zou zeer welkom zijn. Maar meer, dat jullie als VKB nu met deze vraag komen, doet ons ook hopen dat we inhoudelijk zouden kunnen samenwerken. Immers bij jullie is veel expertise aanwezig." De

kunst is om die door te vertalen naar de vragen en situaties van migrantenkerken. En sterker nog: misschien kan het ook wel komen tot onderlinge steun en samenwerking in plaatselijke situaties tussen kerkrentmeesters uit de Protestantse Kerk en verantwoordelijken voor geld en gebouwen in lokale migrantengemeenten.

Er is een goed projectplan voor twee jaar uitgewerkt. Bestuur en bureau van de VKB hebben toegezegd vanuit de eigen middelen tot samenwerking bereid te zijn. **Voor de inrichting en het programma Steunpunt Kerkbeheer van de kant van SKIN is (voor een pilot van twee jaar) een budget nodig van in totaal €50.000,-.** Het zou heel mooi zijn als we dat als VKB-leden bij elkaar zouden kunnen krijgen en als geschenk tijdens de jubileumviering in de Joriskerk op 21 november 2020 aan het bestuur van SKIN zouden kunnen overhandigen. Doet uw gemeente, doet uw college van kerkrentmeesters mee?

Een gift onder vermelding van 'Jubileumgeschenk VKB voor SKIN' kan overgemaakt worden op de volgende bankrekening: NL 17 RABO 0102 9388 65 t.n.v. VKB, Dordrecht.

We gaan u uiteraard op de hoogte houden van de activiteiten in de samenwerking en van de stand van de opbrengst.

In juni 2019 werd door dr. René de Reuver vanuit de PKN de website www.migrantenkerken.nl overgedragen aan SKIN. Daar kan bekeken worden welke migrantenkerken bij u in de buurt te vinden zijn.

Voor informatie over SKIN zie ook: www.skin.nl

Inspiratie in het Overijsselse Heino

Tekst & Beeld Adam van Bergeijk

Op een mooie zaterdagochtend in Heino, verwelkomde afdelingsvoorzitter Henk van der Wal kerkrentmeesters uit het gehele werkgebied van de VKB-afdeling Overijssel – Flevoland. Een aantal samenwerkingsverbanden van kerkrentmeesters kwam samen, op initiatief van de afdeling, om ideeën uit te wisselen, kennis te vermeerderen en elkaar te inspireren. De historische locatie, waarover het nodige werd verteld, bleek een fijne plaats voor ontmoeting. De ruime lichtinval, de prima lunch en de grote opkomst droegen bij aan een succesvol en nieuw initiatief van de Afdeling Overijssel – Flevoland.

Samen werken is samenwerken

Kerkrentmeesters van overwegend kleinere gemeenten in Overijssel en Flevoland weten het zeker: zij hebben elkaar nodig. Kerkrentmeesters kijken over gemeentegrenzen heen en werken samen waar mogelijk. In het huidig tijdsbestek is het immers niet vanzelfsprekend meer dat de colleges van kerkrentmeesters zich uitsluitend bezighouden met kerkbeheer in de eigen gemeente. Die luxe kunnen zij zich niet permitteren. Het onderwerp van de ontmoeting in Heino was dan ook: samenwerken in de regio als kerkrentmeesters, hoe doe je dat?

Samenwerkingsverbanden

In Overijssel en Flevoland is er een aantal samenwerkingsverbanden actief. Deze samenwerkingsverbanden worden gevormd door kerkrentmeesters uit dorpen die in elkaars nabijheid liggen. Dat zijn onder andere: Almelo, Wierden, Bergentheim, Borne, Dronten, Swifterbant, Biddinghuizen, Raalte, Olst, Wesepe, Wijhe, Delden en Goor. Vijf samenwerkingsverbanden waren uitgenodigd op een historische locatie om van elkaar te leren. Natuurlijk, ieder verband kent zijn eigen historie, doelen en werkwijze. Net als een kerkelijke gemeente. Tegelijkertijd heeft uitwisseling nut. Dat hebben de aanwezigen ervaren, die zaterdagmorgen in Heino.

In gesprek

De kerkrentmeesters uit de diverse samenwerkingsverbanden gingen met elkaar en met bestuurders van de VKB-afdeling in gesprek. Zo kwamen zij van elkaar te weten met welke intentie colleges elkaar ontmoeten en wat daarbij de onderwerpen van gesprek zijn. Het bleek, dat de aanleiding soms bekend is, maar soms ook deels weer vergeten is. Immers, net als in colleges veranderen ook de samenwerkingsverbanden van samenstelling. De deelne-

*Henk van der Wal,
voorzitter VKB-Afdeling
Overijssel - Flevoland*

mers in Heino wisselden dan ook flink wat tips met elkaar uit. "Qua problematiek moeten gemeenten bij elkaar passen," zei iemand. Soms is er ook sprake van uitwisseling door andere gremia, zoals kerkenraad of diaconie. Het is belangrijk dat er iemand initiatief neemt, dat er (door een ander) de kar wordt getrokken en dat er vooruitgang wordt geboekt. Geen van de deelnemers heeft het gevoel dat een samenwerkingsverband een vrijblijvende praatclub is. Het wordt als nuttig ervaren om kennis en informatie met elkaar te delen, op een volstrekt transparante manier en met een flinke dosis vertrouwen.

Een goed uur kregen de deelnemers, die in groepen uiteen gingen, om gezamenlijke ervaringen te noteren op flip-overs. De flip-overs werden, later in de ochtend, aan allen gepresenteerd en besproken. Er werden foto's gemaakt van de uitkomsten en dat beantwoorde precies aan de bedoeling van deze ochtend. Voorzitter Henk van der Wal: "Ieder samenwerkingsverband heeft iets eigens, maar op deze ochtend zoeken we het gezamenlijke. We leren van elkaar en zijn bereid om inzichten met elkaar te delen. We staan allen voor dezelfde opdracht."

Deelnemers met elkaar in overleg

Van elkaar leren

Elkaars belangen zoeken, de tijd nemen voor initiatieven, een agenda hanteren en afwisselend gastheerschap bleken de gemene delers bij de tips. Verder werd ook als tip genoemd, dat een samenwerking niet te formeel moet worden. "Kom wel regelmatig bij elkaar, niet eenmaal per jaar, maar meerdere keren," zei een deelnemer. Door de wisselende samenstelling van een groep is de kans aanwezig dat er steeds een 'koude start' plaatsvindt. Elkaar kennen, dat vonden de deelnemers erg belangrijk. Vooral als er gestreefd wordt naar een verdergaande samenwerking, gezamenlijke inkoop of fusie. Als gemeenten elkaar weten te vinden op allerlei gebied, is de kans op constructieve samenwerking groter.

Valkuilen

Natuurlijk konden de deelnemers ook valkuilen benoemen. "Niet te snel willen," zei de een, "werk langzaam, maar met vertrouwen," wist een ander. Een kerkrentmeester formuleerde het beeldend: "Zaaien zonder dwang." En: zonder draagvlak uit de eigen gemeente is er niet veel mogelijk op het gebied van samenwerking. Periodieke uitwisseling van informatie met de eigen achterban, via kerkblad of gemeenteavond, zal een positieve bijdrage leveren aan het verkrijgen en behouden van een breed draagvlak.

Kerkrentmeesters spreken, in een samenwerkingsverband, ook 'zonder last of ruggespraak'. Een open houding en de wil tot uitwisseling zijn onmisbare ingrediënten. Als er bij een samenwerkingsverband plotseling veel nieuwe gezichten worden gezien, is het tijd om weer even de aanleiding en de doelen te bespreken. Als nieuwbakken kerkrentmeester maak je deel uit van een regionaal overleg en dan is het prettig om een gezamenlijk vertrekpunt en doel te formuleren waarachter je je kunt scharen. Een

ideale samenwerking is informeel, kent deelnemers geen functies toe en zoekt het gezamenlijke. Tenslotte is vrijblijvendheid en gebrek aan vervolgstappen ook een valkuil waarvoor de deelnemers elkaar waarschuwden.

Het blijft niet bij belangeloze uitwisseling

Op tal van gebieden wordt er gezamenlijk ingekocht, uitgewisseld en gedeeld. Genoemd werd onder andere: gezamenlijke Actie Kerkbalans of vergaande samenwerking bij deze actie, gezamenlijke administratie, een pool van predikanten, gezamenlijk kerkblad, onderlinge talentenruil, overleg Kerkvisie, meerjarenvisie en overleg met de burgerlijke overheid.

Colleges van grote plaatsen en steden

"Steden hebben eigen thema's die een rol spelen bij kerkbeheer," stelt Henk van der Wal. Daarom worden grote plaatsen en steden in Overijssel en Flevoland binnenkort ook uitgenodigd voor een uitwisseling. "Gezien het enthousiasme van de groep die op zaterdagmorgen in Heino bijeenkwam, verwacht ik ook veel van de steden."

Positief

De ervaringen van de deelnemers van de ontmoeting in Heino keerden tevreden huiswaarts. Tips en adviezen werden meegenomen. Tijdens de regiobijeenkomst, voor alle leden in Overijssel en Flevoland, zullen de uitkomsten uitgebreid worden gedeeld.

Een nieuwe kerkorde

Tekst Rook Belder **Beeld** VKB

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was er door de synode een Werkgroep voor de nieuwe kerkorde gevormd, die kort na de bevrijding met een voorstel kwam dat in de synode werd besproken. Vanuit de Vereniging was een commissie gevormd die vanuit de visie van de Vereniging uitgangspunten aandroeg die in het kader van het financieel beheer in de kerkorde verankerd moeten worden. De commissie had het hoofdbestuur een zestal punten voorgesteld die in de nieuwe kerkorde terug zouden moeten komen. Omdat de synode zich op een later tijdstip over de nieuwe kerkorde moest uitspreken, waaronder ook het onderdeel dat de financiën van de gemeente regelt, was de Vereniging door de synode uitgenodigd om – binnen het raam van de voorstellen die de Werkgroep voor de nieuwe kerkorde had aangedragen – haar standpunt te formuleren. In mei 1942 heeft de Vereniging deze uitgangspunten aan de synode kenbaar gemaakt, waarna de synode na 1945 haar voorstellen ging opstellen. De aloude kwestie van ‘bestuur en beheer’ werd hierdoor weer geheel actueel.

Op 9 juni 1950 “Op naar het Sticht”

Precies 30 jaar nadat de Vereniging was opgericht, kwam de algemene vergadering weer bijeen in Utrecht. Na een wijdingswoord door de voorzitter van de synode, ds. H.J.F. Wesseldijk, gaf secretaris mr. A. de Jong een terugblik op 30 jaar Vereniging van Kerkvoogdijen. De tweede dag stond in het teken van de nieuwe kerkorde. Mr. M. Ch. de Jong, kerkordespecialist en lid van het dagelijks- en hoofdbestuur van de Vereniging, behandelde de ordinanties van de kerk, alsmede de daarbij behorende overgangsbepalingen die voor de kerkvoogden van belang zijn. Een duidelijke en heldere uiteenzetting over de nieuwe positie van de kerkvoogd was dringend nodig, want in het voorjaar van 1950 werden er vanuit gemeenten die met de nieuwe kerkorde problemen hadden allerlei publicaties verstuurd om kerkvoogden en predikanten in verzet te laten komen tegen de synodevoorstellen. Het hoofdbestuur roept de kerkvoogdijen op om de streek- en provinciale vergaderingen, alsmede de algemene vergadering van 9 en 10 juni 1950 af te wachten.

Afbeelding uit 'Het Maandblad' mei 1950

De belangstelling voor deze vergadering was groot, want 403 kerkvoogden, vertegenwoordigende 241 colleges van kerkvoogden, woonden deze vergadering bij. Dit was de derde keer dat de kwestie van de nieuwe kerkorde en de positie van het kerkvoogdelijk beheer op de agenda stond. Een belangrijk punt was het takenpakket van de ouderling-kerkvoogd. Veel kerkvoogden zagen op tegen het ambt en in de voorlichtingsbijeenkomsten was ervoor gepleit dat de ouderling-kerkvoogd van bepaalde taken zou worden vrijgesteld. Dankzij het veelvuldig contact van het hoofdbestuur met de synodevertegenwoordigers, heeft de synode deze wijziging ingevoerd. Ook over de vaststelling van begroting en rekening was een verruiming aangebracht, want in de nieuwe voorstellen was vermeld dat begroting en rekening na overleg met de kerkenraad door het college van kerkvoogden werden vastgesteld.

Op verzoek van de Vereniging werd de positie van de notabelen zodanig geregeld, zodat zij konden blijven werken in die gemeenten waar men steeds met bijstand van notabelen werkte. Maar kerkvoogden zouden in de nieuwe situatie niet meer door de notabelen, maar door de gemeenteleden worden gekozen. De algemene vergadering sprak aan het einde van de vergadering de hoop uit dat het hoofdbestuur van de Vereniging bij de synode kon bereiken dat de synode goed aandacht besteedde

aan de vele bezwaren die uit alle delen van het land tegen de nieuwe kerkorderegeling waren ingebracht.

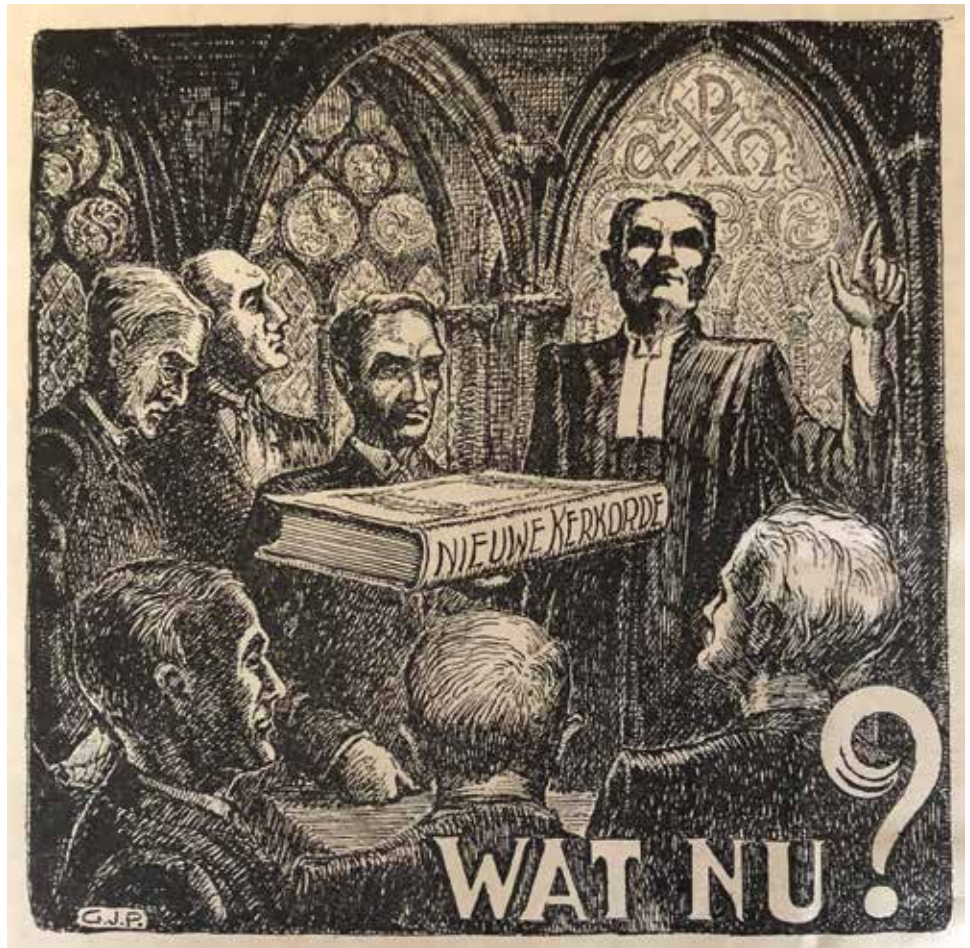
Positie van de Vereniging in de nieuwe kerkorde

Bij invoering van de nieuwe kerkorde, waarbij een Algemene Kerkvoogdijraad (AKR) belast werd met de stoffelijke aangelegenheden van de plaatselijke gemeenten voor zover niet van diaconale aard, was het voor diverse kerkvoogdijen de vraag in hoeverre de Vereniging van Kerkvoogdijen nog bestaansrecht zou hebben. Immers, de AKR zou het werk van de huidige Vereniging dan gaan overnemen. Maar ook in de nieuwe kerkorde zou de Vereniging een belangrijke plaats houden op het gebied van het verstrekken van adviezen en voorlichting geven aan de kerkvoogden. De Vereniging kreeg in de kerkorde een paar belangrijke taken, namelijk het voordragen van nieuwe leden van de AKR en het bevorderen dat kerkvoogdijen zich aan de bepalingen van de nieuwe kerkorde zouden gaan aanpassen. Daarnaast zou de Vereniging eraan blijven meewerken dat kerkvoogden voorzien werden van een handleiding waarin alle onderwerpen besproken werden waarmee kerkvoogden vrijwel dagelijks te maken hadden.

Ook de plaatselijke geldwerving moest aangepast worden. Het systeem van de hoofdelijke omslag werd door steeds meer kerkvoogdijen verlaten. Men ging dan over naar het systeem van de vrijwillige bijdrage. Dat betekende dat er aan deze wervingspubliciteit veel meer aandacht moest worden besteed. Daarnaast was de Vereniging vraagbaak voor de exploitatie van de ruim 450 Hervormde begraafplaatsen. Dus alles bij elkaar zou er veel werk blijven voor de Vereniging van Kerkvoogdijen wanneer de nieuwe kerkorde operationeel zou zijn.

Gescheiden bestuur en beheer stamt uit Middeleeuwen

De nieuwe kerkorde gaf voldoende stof tot schrijven, want er kwam geen maanblad uit of de positie van de kerkvoogd

Afbeelding uit 'Het Maandblad' januari 1951

in de nieuwe kerkorde werd van alle kanten besproken. In januari 1951 gaf het hoofdbestuur een terugblik op hetgeen de Vereniging de afgelopen 30 jaar gedaan had om de relatie bestuur (kerkenraad) en beheer (kerkvoogdij) te verbeteren. Bij de kerkvoogden is zo langzamerhand het besef doorgedrongen dat ook hun werk geestelijke aspecten heeft, zodat een nauwe samenwerking met de kerkenraad onontbeerlijk is. "De scheiding van bestuur en beheer is een historisch erfstuk uit de Middeleeuwen, dat met de nieuwe visie op het kerkvoogdelijk werk dient te verdwijnen," schrijft het hoofdbestuur.

Verwacht werd dat door voorlichting en overtuiging de aanpassing van het plaatselijk reglement aan de bepalingen van de nieuwe kerkorde tot stand zou komen. Ook de kerkvoogden die nog grote aarzelingen hadden, zouden tot de conclusie komen dat, wilden zij zich niet buiten de kerk stellen, zij tot aanpassing moesten overgaan. Maar deze voorspelling is in de praktijk toch anders uitgekomen, want er was een bepaalde dwang van de synode voor nodig. In maart 1991, ruim 40 jaar later, nam de generale synode een besluit om de kerkorde van 1951 in het kader van de relatie van bestuur en beheer voor alle gemeenten verplicht te stellen. En, zoals dat ook in 1921 het geval was tegen invoering van het Reglement op de predikantstraktementen, werden ook 70 jaar daarna door vrijwel dezelfde gemeenten processen tegen dit synodebesluit gevoerd.

Het Landelijk Verband van Commissies van Beheer

Tekst Rook Belder **Beeld** LVCB en VKB

In de gereformeerde kerken duurde het wat langer om te komen tot een verband van beheerders van plaatselijke kerken, zoals de kerkvoogdijen zich in 1920 hadden verenigd. Dat hield onder meer verband met het feit dat de autonomie van de plaatselijke kerken vrij groot was. Toch werd geleidelijk ook daar de behoefte groter om samen met anderen te kunnen overleggen over diverse problemen die zich in het kerkbeheer kunnen voordoen.

In 1939 was al eens een poging gedaan om een 'Federatie van Commissiën van Beheer' van de grond te krijgen. Het initiatief ging uit van de heer Steenhuis uit Haarlem, die zijn plan voorlegde aan de generale synode. Hem werd een jaar later door de synode meegedeeld dat het niet op de weg van de synode ligt aandrang uit te oefenen op de kerken om de oprichting van een 'Federatie van Commissiën van Beheer' te bevorderen. Ook een tweede poging daartoe strandde, mede door de oorlogsomstandigheden waarin ons land terecht was gekomen.

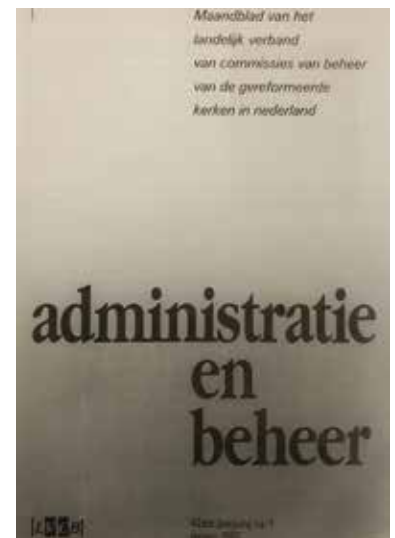
Pas in 1951 werd een derde initiatief genomen. Er werd in kleine kring nader gesproken over contact tussen de commissies, om daarmee dienstbaar te zijn aan het werk dat zij voor de kerk verrichten. Ook was er behoefte aan een contactorgaan dat hetzelfde beoogt. Dat contactorgaan begon met een proefexemplaar van een 'correspondentieblad voor de Commissies van Beheer en Administratie der Gereformeerde Kerken in Nederland'. Dr. H.B. Visser, predikant uit Bunschoten, nam daartoe het initiatief. In de zomer van 1951 had hij een dertigtal commissies van beheer van wat grotere kerken een brief gestuurd met de vraag of het wenselijk of zelfs nodig was dat commissies van beheer contact gingen onderhouden en hij belegde daarvoor een bijeenkomst. De helft van de aangeschreven commissies van beheer reageerde positief.

Administratie en beheer

In oktober 1951 werd met enkele Amsterdamse commissieleden gesproken, waarbij besloten werd in Amersfoort een vergadering te beleggen. De heer C.H. van den Berg uit Hilversum werd gevraagd deze vergadering te leiden. Naar aanleiding van een oproep in het 'Gereformeerd Weekblad' deed de heer Van Dijk van de Zutphense uitgeverij Van den Brink het voorstel om een blad ten behoeve

van de commissies van beheer te gaan uitgeven. Hij vond het belangrijk om, nu er kennelijk behoefte aan meer contact bestond, een contactorgaan uit te geven. Hij bood aan de kosten daarvan zelf te dragen.

De omslag van 'Administratie en Beheer' vanaf 1989

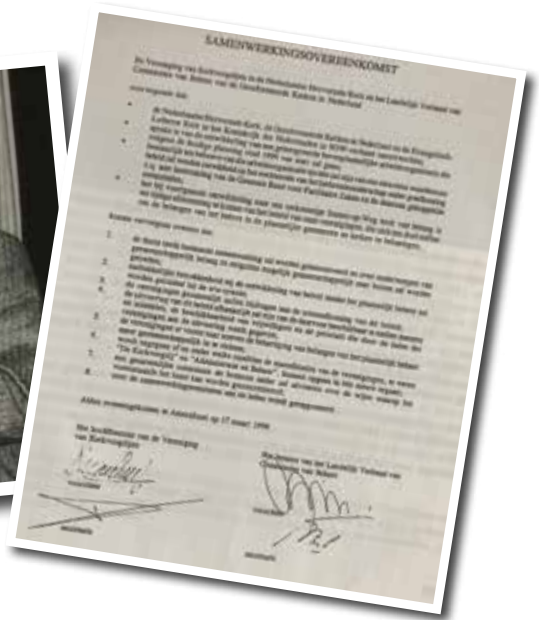
Op de bijeenkomst in Amersfoort, die op 19 januari 1952 plaats vond, sprak men zich uit voor het plan een contactorgaan op te richten. Het eerste nummer daarvan verscheen in maart 1952 onder de naam 'Administratie en Beheer'. Met dit medium kon men de commissies van beheer op de hoogte stellen van de ideeën om te komen tot een Landelijk Verband van Commissies van Beheer.

LVCB opgericht

Tot de oprichting van het Landelijk Verband van Commissies van Beheer (LVCB) werd besloten op de vergadering van 17 mei 1952. Daarbij werd ook over de organisatievorm gesproken. De plaatselijke commissies van beheer hadden geen rechtspersoonlijkheid in tegenstelling tot de vroegere kerkvoogdijen. Een oplossing werd gevonden door een vereniging op te richten van leden van Commissies van Beheer. Weliswaar waren de leden van de commissies nooit in een bestand opgenomen, want dat waren de commissies, maar strikt genomen waren het de leden van de commissies die de vereniging vormden.

Vanaf het begin is geprobeerd om de vereniging regionaal op te zetten, want voor de nieuwe vereniging was dit een belangrijk punt. Uit de provincies werden afgevaardigden benoemd in een provinciale commissie. De heer C.H. van den Berg uit Hilversum werd de eerste voorzitter.

Voorzitters mr. J.A. van Riessen (VVK) en E. Wiersema (LVCB) overhandigen elkaar de getekende samenwerkingsovereenkomst (1999)

De organisatie van het LVCB

Vanaf 1952 bestond het bestuur van het LVCB uit een dagelijks bestuur met daarnaast provinciale afdelingen. Het bestuur vergaderde meestal tweemaal per jaar, het dagelijks bestuur aanzienlijk vaker. Niet alle provinciale afdelingen bleken goed te functioneren. Een provinciale vergadering in Zwolle werd slechts door 12 commissieleden, vertegenwoordigende 5 kerken, bezocht. In Drenthe was de afdeling tot 1962 nog nooit bijeen geweest.

In Friesland ging het veel beter want daar bezochten enkele tientallen commissieleden de vergadering. In het algemeen kwamen weinig afdelingen regelmatig bijeen, hoewel het bestuur van het LVCB het belang van deze samenkomsten juist vaak benadrukte.

De afdelingen bleven het zorgkind van het bestuur van het LVCB. In 1968 werd een nieuw initiatief genomen, waarbij alle classes uit de provincie één bestuurslid zouden aanwijzen voor het provinciale bestuur. Tijdens de jaarvergadering van eind oktober 1976 constateerde de waarnemend voorzitter, de heer J. Vaatstra, dat vele afdelingen zich in diepe rust bevonden. De regionale verbanden waren slechts ten dele tot stand gekomen en functioneerden nu helemaal niet meer. Naar aanleiding daarvan werden in 1980 de statuten van het LVCB aangepast en werd er niet meer over een provinciale organisatie gesproken.

Contact met VVK

Reeds een jaar nadat het LVCB opgericht was, werd door de Vereniging van Kerkvoogdijen verwezen naar bepaalde artikelen die in 'Administratie en Beheer' gepubliceerd werden en die ook voor kerkvoogden interessant waren. Ook de jaarvergaderingen van het LVCB en de VVK werden wederzijds bezocht. Prof. dr. ir. H.G. van Beusekom zei op de jaarvergadering van het LVCB in 1958: "Was het in de hervormde gemeenten vroeger zo dat er geldmiddelen waren die beheerd moesten worden, nu is het zo dat de kosten van de eredienst zoveel mogelijk door giften bijeen moeten komen. Het kerkelijk apparaat kost steeds meer geld. Hoewel er op dit moment geen gemeenschappelijke zaken zijn, is een ontmoeting in de wederzijdse jaardagen belangrijk." Professor Van Beusekom besloot met de wens "dat de contacten mogen blijven bestaan op-

dat de toenadering steeds inniger mag worden waardoor wij allen nog eens tot één Kerk verenigd mogen worden."

Die contacten bleven inderdaad bestaan en zij werden in de loop van de tijd in het kader van het Samen-op-Weg-proces verstevigd. In het voorjaar van 2000 werd de samenwerking wel heel concreet, want toen werden de bureauwerkzaamheden, die tot die tijd door de heer Th.J. Leene uit Loosdrecht werden verricht, overgebracht naar het Centraal Bureau van de Vereniging van Kerkvoogdijen in Dordrecht. Vanaf 1 januari 2001 was er het nieuwe maandblad 'Kerkbeheer', een voorzetting van 'De Kerkvoogdij' en 'Administratie en Beheer'.

In het kader van de éénwording (Samen-op-Weg-proces) van de kerken werd de samenwerking met de Vereniging van Kerkvoogdijen steeds inniger en nadat de synoden van de landelijke kerken in december 2003 zich voor een kerkvereniging per 1 mei 2004 hadden uitgesproken, zijn ook het LVCB en de VVK fusiebesprekingen aangegaan. Dat leidde ertoe dat per 1 januari 2005 de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer (VKB) werd gevormd. Dat is de voortzetting van VVK en LVCB waar de kerkrentmeesterlijke belangen van de plaatselijke gemeenten gewaarborgd zijn.

Het passeren van de akte in verband met de statutenwijziging van VVK naar VKB inzake de fusie met het LVCB. De voorzitter van de VVK, de heer drs. G. van Soest, leest de stukken door, terwijl de secretaris, de heer W.G. Roseboom, toekijkt.

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Daniël de Vries, Bennekom,
ruim 42,5 jaar organist

Gerrit Huizenga, Bierum-Holwierde-
Krewerd, 42 jaar organist

Leendert van Liere, Biervliet-
IJzendijke-Hoofdplaat, bijna 50
jaar kerkrentmeester en koster

Liuwe Klaas van der Meer,
Boazum, ruim 50 jaar organist

Jan Slappendel, Bodegraven, 50
jaar organist en 35 jaar cantor

Theo Johan Rougoor, Doetinchem,
meer dan 50 jaar organist

Herman van Ballegooijen, Dordrecht-
Dubbeldam, 40 jaar organist

Pieter Johannes Bax,
Drachten, 41 jaar organist

Johannes Dorsman, Drachten,
40 jaar organist

Ulbe Pranger, Drachten,
45 jaar organist

Vincent Hubertus Hildebrandt,
's-Gravenhage, 50 jaar organist

Gosse Jongsma, Koudum,
50 jaar organist

Jacob Kok, Krimpen aan den
IJssel, ruim 60 jaar organist

Lulof Dalhuisen, Oene, 50 jaar
organist (tevens geridderd tot Lid
in de Orde van Oranje Nassau)

Jacob Nap, Oene, 50 jaar organist

Tjipke Bloemhof, Sint
Jacobiparochie, 50 jaar organist

*L. van Liere,
Biervliet-IJzendijke-Hoofdplaat*

*H. van Ballegooijen,
Dordrecht-Dubbeldam*

L.K. van der Meer, Boazum

P.J. Bax, Drachten

J. Slappendel, Bodegraven

U. Pranger, Drachten

T.J. Rougoor, Doetinchem

V.H. Hildebrandt, 's-Gravenhage

Teunis van Vugt, Uitwijk-
Waardhuizen, 53 jaar
diverse functies

Arie Johan Weszel van Muijen,
Zevenbergen, 50 jaar organist

GOUD

toegekend aan:

Kornelis van der Veen,
Akkerwoude-Murmerwoude,
40 jaar administrateur

Johannes van der Meer,
Barendrecht, 50 jaar organist

Pieter Thijs Talsma, Drachten,
37 jaar organist

Arie Koster, Gouda, circa
31 jaar organist

Gijsbert Bonefaas, 's-Heer
Arendskerke, ruim 25
jaar diverse functies

Maatje Bonefaas-Dellebeke,
's-Heer Arendskerke, ruim
25 jaar administrateur

Hendrik Jan Heerink, Hengelo,
ruim 40 jaar diverse functies

Cees Moejes, Leiderdorp,
35 jaar cantor-organist

Maaïke Pieterella Uithoven-
Sterrenburg, Uitwijk-Waardhuizen,
40 jaar bloemschikster

ZILVER

toegekend aan:

Pieter Veenstra, Akkerwoude-
Murmerwoude, 25 jaar koster

Willem Hendrik van der Deen,
Appingedam, 25 jaar koster

Jan Kolk, Appingedam, tenmin-
ste 27,5 jaar diverse functies

Geziena Annechiena Kolk-
Scheltens, Appingedam, tenmin-
ste 27,5 jaar diverse functies

Freek Reitsema, Appingedam,
28 jaar organist

G. Jongma, Koudum

*K. van der Veen,
Akkerwoude-Murmerwoude*

L. Dalhuisen, Oene

J. van der Meer, Barendrecht

J. Nap, Oene

A. Koster, Gouda

A.J.W. van Muijen, Zevenbergen

H.J. Heerink, Hengelo

C. Moejes, Leiderdorp

*P. Veenstra,
Akkerwoude-Murmerwoude*

Kornelis Jacob Bos, Bierum-Holwierde-Krewerd, bijna 29 jaar kerkrentmeester

Joop Goedbloed, Deil en Enspijk, 26 jaar organist

Myong-hee Chon, Dordrecht-Dubbeldam, 25 jaar organist

Jan Bezuijen, Goedereede, 25 jaar organist

Hendrik Adrianus Johannes Tebrugge, Goedereede, 25 jaar organist

Pieter Zijlstra, Oosthem, Abbega en Fols gare, 25 jaar koster

Jan Kiezenbriek, Uitwijk-Waardhuizen, ten minste 25 jaar administrateur en kerkrentmeester

Johannes Arie van Oudheusden, Uitwijk-Waardhuizen, 25 jaar organist

BRONS

toegekend aan:

Geert Wesseling, Assen, ruim 18 jaar kerkrentmeester – onderhoud gebouwen

Johannes Nieuwenhuijzen, Boxtel, circa 10 jaar archivaris en 12 jaar redacteur wijkblad

Elizabeth Goverdina Willemstein, Dordrecht-Dubbeldam, 15 jaar administratief medewerkster

Simon van Groningen, Nederlangbroek, 12 jaar kerkrentmeester, secretaris

EREPENNING

toegekend aan:

Wouter van den Broek, Nijkerk, 27 jaar organist

J. Kiezenbrink, M.P. Uithoven-Sterrenburg, T. van Vugt en J.A. van Oudheusden, Uitwijk-Waardhuizen

M. Chon, Dordrecht-Dubbeldam

E.G. Willemstein, Dordrecht-Dubbeldam

J. Bezuijen en H.A.J. Tebrugge, Goedereede

S. van Groningen, Nederlangbroek

P. Zijlstra, Oosthem, Abbega en Fols gare

W. van den Broek, Nijkerk

J. Nieuwenhuijzen, Boxtel

PKN Onderscheidingen

R. Linde, Steenderen en Bronkhorst

J. Mol, Bennebroek

J. Hornsveld, R. Krol en J. Overheem, SBKG Randstad en Utrecht

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Jaap Mol, Bennebroek, meer dan 50 jaar organist

GOUD

toegekend aan:

Frederik Bosman, Schaarsbergen, ruim 40 jaar scriba

Jacob Pieter Gijsbertus Adriaan Breur, Schaarsbergen, ruim 30 jaar rentmeester – begraafplaats

Inga Wilhelmina Breur-van Hunen, Schaarsbergen, ruim 30 jaar koster

Hendrik Klaas Cornelis Roelofsen, Schaarsbergen, ruim 40 jaar rentmeester – secretaris – penningmeester

ZILVER

toegekend aan:

Riek Linde, Steenderen en Bronkhorst, 25 jaar ouderling en voorzitter kerkenraad

BRONS

toegekend aan:

Peter Gerard Doolaard, SBKG Randstad en Utrecht, ruim 11 jaar adviseur technische zaken

Johannes Hornsveld, SBKG Randstad en Utrecht, 10 jaar bestuurslid, lid dagelijks bestuur en voorzitter

F. Bosman, I.W. Breur-van Hunen en H.K.C. Roelofsen, Schaarsbergen

L. Weidenaar en B. Holwerda, Oosternijkerk

Renze Krol, SBKG Randstad en Utrecht, ruim 11 jaar voorzitter en vice-voorzitter

Jan Overeem, SBKG Randstad en Utrecht, bijna 14 jaar secretaris/penningmeester en adviseur technische zaken

Frederik Hendrik Veerman, SBKG Randstad en Utrecht, ruim 11 jaar adviseur technische zaken

EREPENNING

toegekend aan:

Engelina van Zanten-Hagelvlag, Bierum-Holwierde-Krewerd, tenminste 35 jaar diverse functies

Helmich Hammer, Esloo, 15 jaar diverse ambtelijke werkzaamheden

Bote Holwerda, Oosternijkerk, meer dan 50 jaar organist

Ljibbe Weidenaar, Oosternijkerk, 30 jaar organist

KONINKLIJKE ONDSCHIEDING

Jannes van de Willige, Rijssen, bijna 45 jaar diverse kerkelijke activiteiten

J. van de Willige, Rijssen

VKB VERZEKERINGEN

De VKB biedt in samenwerking met Mercer Marsh Benefits een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen.

- Bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- Brandverzekering
- Wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- Rechtsbijstandverzekering
- Werkgeversaansprakelijkheid
- Groepsreis/ongevallenverzekering
- Ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- Persoonlijke ongevallenverzekering
- Vervangingsverzekering predikanten
- Verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering
- Fraude- en berovingsverzekering

Uw contactpersonen

DIMFIE VAN SUNDERT
010 40 60 520
info.vkb@mmc.com

JOYCE DEN HOLLANDER-OSSEWAARDE
010 40 60 817
info.vkb@mmc.com

